

Олександр Харлан

ТАРОМСЬКЕ:

ПОГЛЯД КРІЗЬ ВІКИ

Дніпропетровська обласна універсальна наукова
БІБЛІОТЕКА

— ім. Першополтавця святого Іоанна Корвуса і Миколи —

Управління культури, національностей і релігій
Дніпропетровської облдержадміністрації
Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека
ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія
Краєзнавчий відділ

*Серія: «Козацькі поселення на теренах Дніпра»
Заснована 2019 року
Випуск 1*

Олександр Харлан

Слобода Таромське: погляд крізь віки

Краєзнавче
бібліографічне видання

2019
Дніпро

2

УДК 379.85(477.63)(048.1)
Х 21

Упорядники бібліографії :   Ірина Станіславівна Голуб
  Марина Віталіївна Шилкіна
  Олександр Вікторович Харлан

Харлан О. Слобода Таромське: погляд крізь віки: краєзнав. бібліограф. видання / Дніпропетр. управління культури, націонал. і релігій облдержадміністрації, Дніпропетров. обл. універсал. наук. б-ка ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія; упоряд. бібліограф.: І.С. Голуб, М.В. Шилкіна, О.В. Харлан; ред. І.С. Голуб.– Дніпро: ДОУНБ, 2019.– 76 с. (Серія «Козацькі поселення на теренах Дніпра»; вип. 1).

Видання присвячене козацькій слободі Таромське, яка стала однією з основ сучасної території м. Дніпра. Воно містить статтю кандидата архітектури Олександра Харлана про виникнення первинного поселення, його історію і формування планувальної структури, культурну спадщину й особливості ландшафту. Бібліографічні джерела згруповані за тематичними розділами. Видання доповнене алфавітним покажчиком авторів і персонажів публікацій.

Видання розраховане на організаторів туризму, вчителів, краєзнавців і всіх, хто цікавиться історією м. Дніпра.

Більшість відображених у бібліографії матеріалів можна отримати у краєзнавчому відділі ДОУНБ за адресою: Дніпро, пр. Д. Яворницького, 18, III поверх, тел.: 731-91-13.

УДК 379.85(477.63)(048.1)

© Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія, 2019
© Харлан О., вступ. стаття, ілюстрації, обкладинка, 2019

Вступ

Сучасний мегаполіс на Дніпрі має багату та цікаву історію, яка складається з окремих фрагментів, розпорошених у часі. Сьогодні, як і в інших українських містах і селах, у ньому збільшується зацікавленість витоками й історією рідної землі. Значна кількість дослідників вивчає літопис нашого міста, відбуваються процеси перегляду хронологічних етапів розвитку історичних населених місць, які через політичні впливи довгий час видавали за істину. Лише зараз перед вченими постають низки подій і фактів, котрі внаслідок засмічення й ідеологічних лобювань залишалися невідомими навіть фахівцям. Добре відомо, що відсутність матеріалу та комплексного дослідження не дає можливості отримати правдивої картини розвитку сучасного міста. Загальний контекст «біографії» Дніпра та його окремих складових заслуговує на відкриття і популяризацію справжніх, а також нівелювання випадкових і вигаданих етапів для розуміння історії нашого краю.

Одним із варіантів комплексного підходу до вивчення історії мегаполісу є дослідження та врахування сукупності окремих кластерів – історичних поселень на його теренах. Вивчення відомих і маловідомих населених пунктів, які існували в різні часи на певній території окремо або у взаємозв'язку та взаємозалежності один від одного, – це нині одне з головних завдань у реконструкції історії Дніпра. Важливо розуміти передумови виникнення, існування, а можливо і зникнення окремих компонентів, які пізніше було покладено в основу нинішнього міста.

Воно має кілька етапів розвитку. Дослідники виділяють три історичні фази його урбанізаційного процесу. Найголовнішою на сьогодні в контексті розуміння й

об'єднання двох інших фаз є польсько-литовська та козацька доба (XVI – др. пол. XVIII ст.). Саме на ній дуже важливо зараз акцентувати увагу дослідників і не тому, що вона погано вивчена (дві інші фази також потребують ретельної уваги), а тому, що саме завдяки їй можна буде зрозуміти третю фазу – імперську добу, що почалася наприкінці XVIII ст.! Саме ця фаза на сьогодні потерпає внаслідок первинного «забруднення» історичної території через лобювання «замовленої» та «переписаної» історії. Вона з часом ускладнилася й отримала вагомі форми з елементами переписаної історії, вживленими в сталі та правдиві історичні процеси. Головним завданням у формуванні правдивої картини виникнення та розвитку населеного пункту є виважений підхід без нових пересмикувань та ідеологій.

Показовим у цьому плані є, здавалося б, вірний шлях передатування часу виникнення нашого міста, який на сьогодні є досить дивним. Прихильники раннього заснування містечка Самари (яке начебто існувало до будівництва Богородицької фортеці) вважають саме цей населений пункт ядром виникнення сталого життя в межах сучасного мегаполісу. Проте їхні спроби залучити археологічний матеріал є недостатньо переконливими, оскільки розкопки досі не виявили культурних шарів більш ранніх за період будівництва фортеці. Що ж до знахідок окремих артефактів XVI ст., то їх можна пояснити і без гіпотези про існування тоді на цьому місці постійного великого населеного пункту. Колектив дніпрян, які підтримують ідею передатування міста (офіційна імперська дата на сьогодні 1776 р.), відкинули цікавішу з погляду урбогенезису Дніпра концепцію виникнення сучасного мегаполісу від міста-фортеці Новий Кодак (в 1645 р. містечко з парафіяльною церквою вже існувало) і популяризують 1524 р. – як дату виникнення чи існування поселення Самар! Звідки взято дату? З товарної пломби, котру випадково знайшли на те-

ренах Богородицької фортеці! Такими пломбами запечатували товари для гарантування їхньої якості за кордоном, які привозили на продаж у колишнє Запорожжя. Тож зараз відбувається лобіювання дати з пломби! Мешканцям Дніпра датою заснування міста пропонують вважати випадкове число, зображення якого було зроблене далеко від нашого регіону і є доволі дивним і не обґрунтованим у контексті заснування поселення. В результаті замість однієї випадкової дати ми отримуємо нову – далекою від істини. Щоб уникнути подібних негараздів, слід звертати увагу на досвід наших міст-сусідів – Новомосковська та Запоріжжя, над якими вже довго сміються в Україні. В свій час краєзнавці з Дніпра та Новомосковська також ініціювали передатування міста і вирішили підписати на конференції резолюцію про існування міста з 1576 р. із прив'язкою до грамоти Стефана Баторія. Пізніше виявилось, що грамота була підробкою, і зараз Новомосковськ має білі плями з часом виникнення та датування. Місто Запоріжжя пішло ще далі. В 2014 р. рішенням Запорізької міської ради прийнято звіт про уточнення дати заснування міста і змінено її на 952 р.! Дату взято на підставі трактату візантійського імператора, у якому згадувалося про існування городища...

Повертаючись до історії поселень козацького періоду, враховуючи певний культурно-генетичний і адміністративно-політичний зв'язок з ними пізніших міських утворень, пропонуємо нову серію бібліографічних видань, про відомі на сьогодні козацькі поселення на теренах Дніпра. Ретельний розгляд історико-містобудівного процесу кожного з них допоможе зрозуміти його певну роль у загальній містобудівній картині міста, в його історичних етапах існування.

Обкладинки задумано оформляти як схему з відображенням населених пунктів, яким присвячені видання.

Поселення позначатимуться різними кольорами на загальній схемі сучасного міста. Кожен із запропонованих читачам кластерів цієї міської мозаїки розповість про цікаві особливості місцевості, планувальні схеми й архітектурно-містобудівні особливості. Чим більше ми роздивимось і зафарбуємо білих плям на карті нашого міста, тим краще знатимемо його історію. Дуже цікаво, чи залишаться білі плями на нашій дніпровській карті після нашого екскурсу? Можливо територія міста відкриє нові загадки? Якщо цікаво, пропонуємо першу подорож до козацького поселення Таромське – відомого і маловідомого, звичайного і загадкового водночас.

Слобода Таромське: погляд крізь віки

Історія давніх поселень овіяна легендами і переказами. Сучасні великі міста увібрали в себе значну кількість історичних подій. З часом навіть важко виокремити з загального літопису мегаполісу історію населеного пункту – окремої складової. За допомогою ретроспективно-географічного аналізу архівних і бібліографічних літературних та картографічних джерел XVIII–XX ст., натурних обстежень спробуємо відстежити передумови виникнення і розвитку поселення відомого під назвою Таромське й історичних ландшафтів долини р. Дніпра, що його оточують. За допомогою досліджень, присвячених історії цього поселення, й аналізу історичних карт, співставлених із сучасною топоосною, спробуємо зазирнути у давні часи, овіяні міфами та легендами.

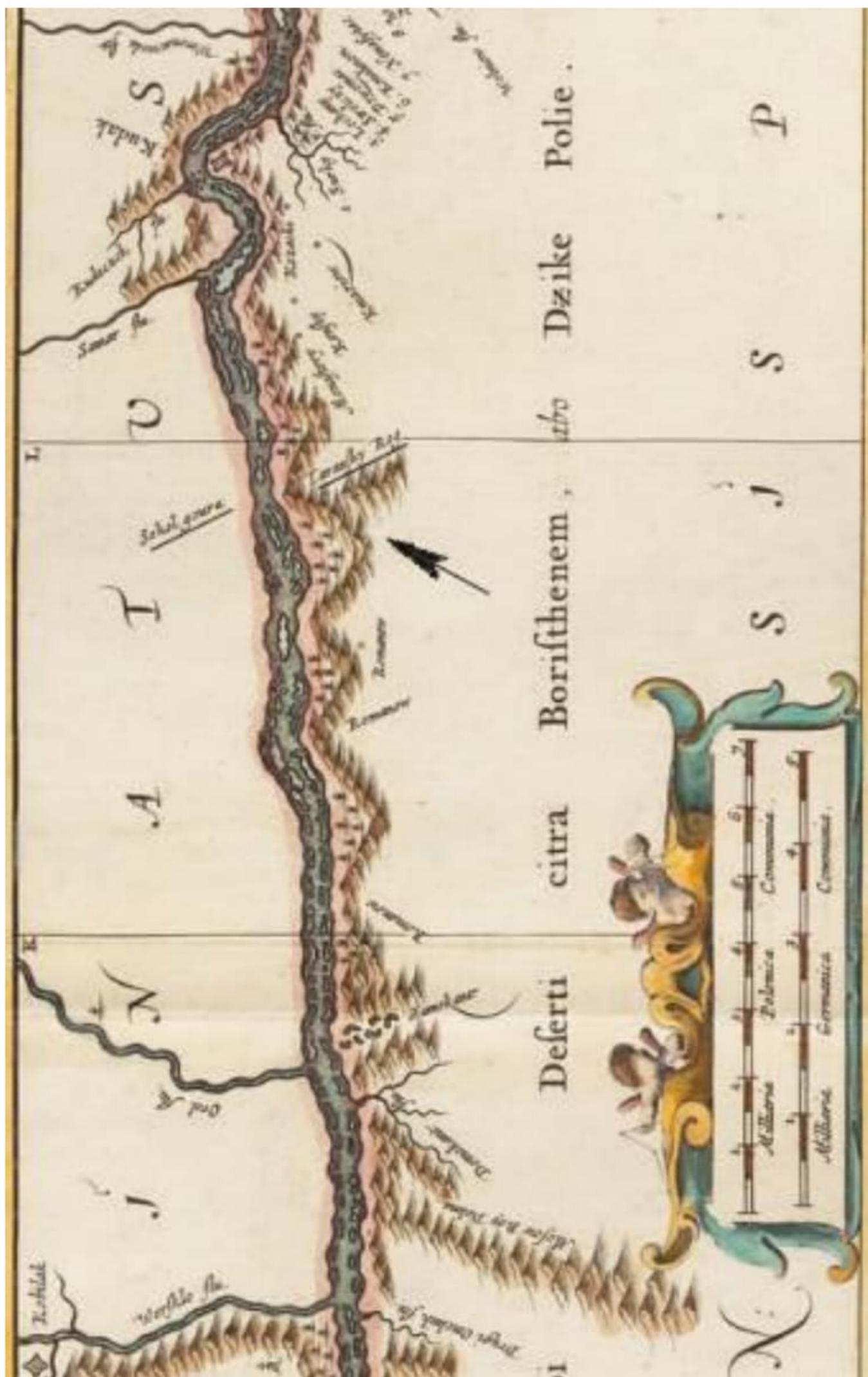
Сьогодні Таромське – це великий і розлогий західний район міста на Дніпрі, що розкинувся від низинних територій на березі ріки до вододілу, по якому пролягає Придніпровська залізниця. Неповторний і складний рельєф визначав характер і напрямки розвитку планувальної структури цього давнього поселення. Незважаючи на велику кількість краєзнавчих публікацій про Таромське, існують численні питання про час його виникнення. На жаль, археологічних розкопок тут не проводилося. Відомі випадкові знахідки, що траплялися в тутешній місцевості, мають доволі фрагментарний характер і фактично не складають якоїсь цілісної картини існування поселення. У різних авторів ми знаходимо інформацію нічим не підтверджену і таку, що має міфологічне навантаження. Вважаємо, що наша розвідка дозволить скорегувати певні історичні дані, означити цікаві, перш за все з археологічної точки зору, ділянки в межах населеного пункту, обрати перспективні напрямки нових досліджень і таким чином поліпшити вивченість теренів цікавого історичного місця.

Яку ж маловідому інформацію можна ще віднайти про поселення, історія якого цікавила багатьох і викладалася у значній кількості літератури? Інформацію, яка в силу своєї специфіки або недосяжності ще не ставала об'єктом досліджень! Наприклад, завдяки історичній картографії можна доволі точно локалізувати найдавніші місця проживання, прослідкувати певні етапи розвитку слободи, місця локалізації окремих споруд в її структурі. Невідомі джерела можуть відкрити цікаві фрагменти і назвати нові імена, які займуть своє місце в історичному літописі Таромського. Тож, не гаймо часу! Спробуймо знайти і по новому зазирнути в історичні джерела з метою ретельного пошуку маловідомих фактів, назв і подій.

Почнемо, здавалося б, із загальновідомого – з описів Боплана. Вважається, що вперше територія теперішнього Таромського згадується у відомій праці «Опис України» французького інженера Гійома Левассера де Боплана (перше видання 1651 р.). Про це згадують усі, хто коли-небудь писав про історію населеного пункту. Відомі дослідники і краєзнавці всі як один за Дмитром Яворницьким повторюють переказ Боплана про Таренський Ріг і прив'язують сучасне Таромське до цього місця! Уважніше почитаймо Боплана в українському та російському перекладах і французькою мовою. *«Далі, ще нижче, на руському березі видно місцину, названу Таранський Ріг. Це одне з найкращих місць для проживання, яке мені коли-небудь доводилося бачити, і дуже важливий терен для спорудження фортеці, котра височіла б над річкою, оскільки тут ріка ще не розливається в усю свою ширину і має не більше 200 кроків. Пригадаю собі, як сам стріляв з мушкета на другий берег. Протилежний берег трохи вищий, називається Висока Гора; це дуже привабливе місце, оточене затоками, багатими на рибу; ті затоки розгалужуються поміж островами...»¹.*

---

¹ Боплан Г.Л, де. Опис України / Пер. з фр. Я.І Кравець.- Львів: Каменяр, 1990.- С. 35.

Мал. 1. Фрагмент карти Бошлана
(підкреслено написи Sokol goura і Taransky Rog)

Здавалося б, чудовий опис, але давайте ретельніше його переглянемо. Знаючи, що для Боплана правий берег Дніпра був «руським» (тобто «українським»), а лівий – «московським» (в розумінні наближеності, а не приналежності), ми дійсно знаходимо топонім «Таренський Ріг» (Tarensky Rog) на «руському» березі. Проте навпроти – на протилежному березі він наводить інший топонім – «Висока Гора» (Soko gura)²! «Висока гора» і зараз відома краєзнавцям і мешканцям Таромського. Вона розташована на правому березі Дніпра. А от Таренський Ріг міститься, за вказівкою Боплана, на протилежному березі! Скажете, що гора на правому березі могла тоді так не називатися?... Але він вказує, що протилежний від Таренського Рогу берег трохи вищий!... Розумієте? Сучасний лівий берег ніяк не міг бути трохи вищим від правого (там, де зараз розташоване Таромське і Висока Гора). Отже Таренський Ріг – «видне місце», вигідне для будівництва замку, було на лівому березі? Важко прив'язати до місцевості і найвужче місце річкового річища. Сучасне річище Дніпра в місці так званого «Таренського Рогу» сягає понад 800 метрів, до найближчого острову від правого берега – 560 м. Навіть, якщо враховувати підйом рівня води, важко собі уявити ширину річища в 200 кроків. Жодна картографія, виконана до влаштування каскаду електростанцій на Дніпрі, не наводить такого вузького місця в цій місцевості! Де ж мав розміщуватися замок, щоб перегородити Дніпро?

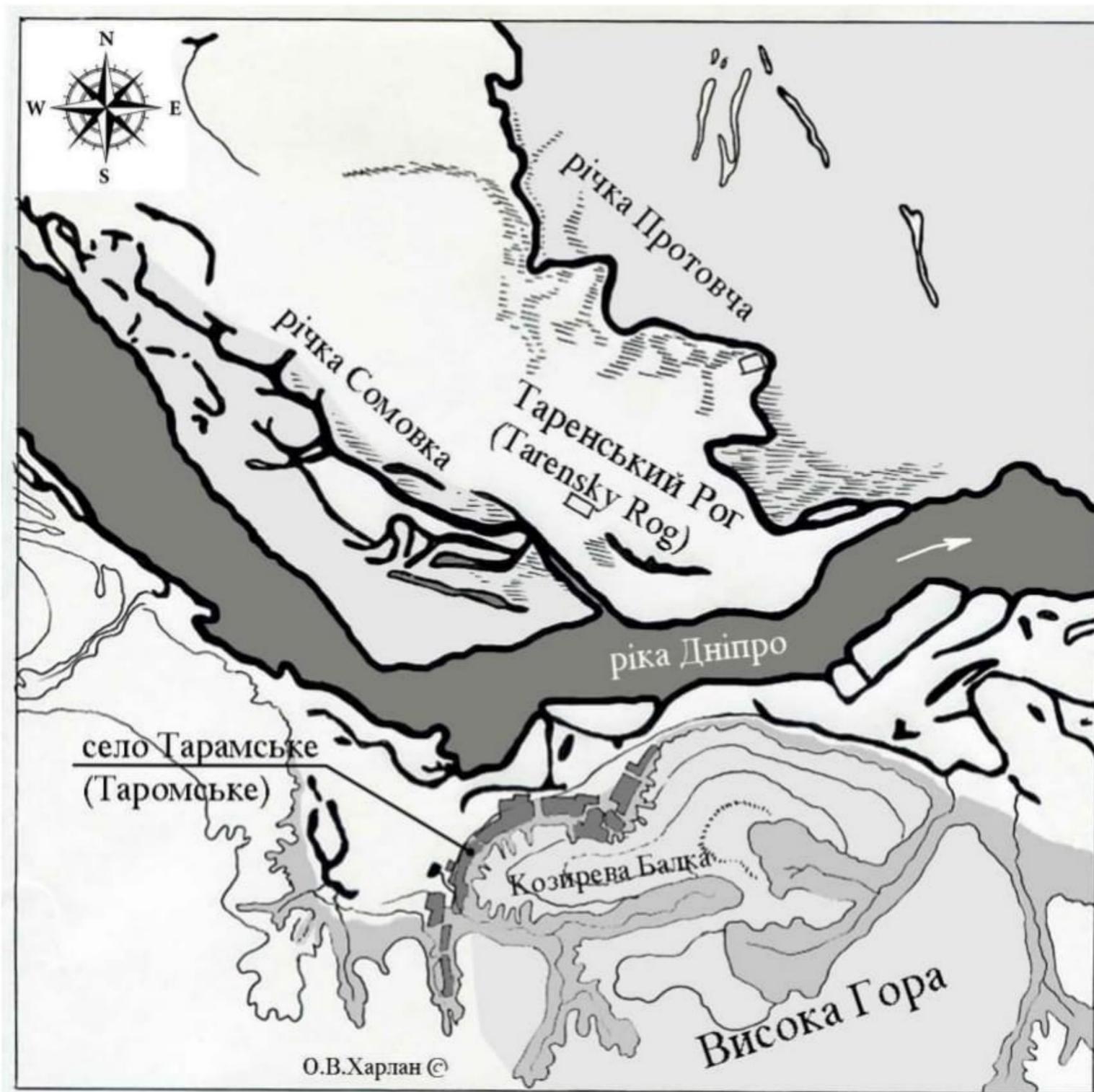
Боплан подорожував Запорожжям в 1630-х рр. і в своїй праці не згадував населеного пункту на Таренському Розі³. Тож який топонім з наведених польським інженером

---

² Description de l'Ukraine & du fleuve de Boristhene, vulgairement appellé Niepper ou Dnieper, depuis Kiow iusqu'en la Mer où il se iette // Боплан Гійом Левассер, де. Опис України.– К., 1990.– С. 79.

³ Автор вказує, що він бував у цих місцях і стріляв з одного берега в бік іншого з карабіну.

і фортифікатором пов'язувати з сучасною територією Таромського? «Таренський Ріг» (Tarensky Rog) чи «Висока Гора» (Soko gura)?

Мал. 2. Схема-гіпотеза розташування Таренського Рогу на лівому березі Дніпра.

Спробуємо припустити, що згадуваний Ріг все ж розташовувався на лівому березі. За розробленою нами схемою реконструйовано вигляд і локацію вірогідного лівобережного Таренського (Таранського) Рогу (мал. 2). На ній добре видно, що вищезгаданий Ріг, який в даному випадку дійсно

схожий на «Ріг», утворений річищами Протовчої⁴ та Сомівки⁵ (Сомовки) при впадінні їх в Дніпро. Як і писав Боплан, навколо даної місцевості розташовувалася значна кількість проток між численними островами багатими на рибу. Навпроти нього логічно височіла Висока Гора. Невже відомий інженер переплутав береги ріки? Чи можливо це? А чому ні? Здавалося б, все просто. Проте, не будемо поспішати.

Усім, хто цікавиться історією Запорозжя, добре відома не лише книга з описом Таренського Рогу і Високої Гори, а й мапа Боплана «Tractus Borysthenis vulgo Dniepr et Niepr dicti, à Kiova ad Urbem Oczakow, Moses Pitt» (1680 р.)⁶ (мал. 1). На ній позначено Taransky Rog знову ж таки на правому («руському») березі, а на лівому – Sokol goura. Знову ж, через якийсь час видавці повторили помилку Боплана? Придивіться уважно! Замість напису в книзі «**Soko** goura», з'являється напис на карті «**Sokol** goura»! Додано лише одну літеру, але тепер замість «Висока Гора» ми отримали «Соколина Гора» («Сокол Гора», «Сокіл Гора»). Це невеличке корегування відразу відсилає до топоніміки лівобережної частини Дніпра, яка дійсно існувала в історії лівобережжя!

Минулого року було проведено експедицію «В пошуках Сокільського редуту»⁷. Довгий час поставало пи-

---

⁴ Давня річка, ліва притока Дніпра, за якою названа Протовчанська пананка Запорозького Коша. У 1964 р. після створення рукотворних гребель перекрили її гирло, що призвело до обміління та заболочення колишніх проток Протовчої.

⁵ Невелика річка, залишки річища якої збереглися. На окремих мапах знаходимо озеро Сомівка (Сомовка).

⁶[https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:TRACTUS_BORYSTHENIS_vulgo_DNIEPR_et_NIEPR_dicti,_%C3%A0_KIOVIA_ad_Urbum_OCZAKOW,_Moses_Pitt_\(Oxford,_1680\).jpg](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:TRACTUS_BORYSTHENIS_vulgo_DNIEPR_et_NIEPR_dicti,_%C3%A0_KIOVIA_ad_Urbum_OCZAKOW,_Moses_Pitt_(Oxford,_1680).jpg)

⁷ Автор статті та відомий блогер, популяризатор культурної та природної спадщини України в Інтернеті Олександр Домбровський-«Шукач» досліджували залишки річища Сокілки для локалізації місця розташування Сокільського редуту восени 2018 року. Зараз це місце належить до заповідної території – відомого Дніпровсько-Орільського заповідника.

тання: «Чому редут, збудований в 1730-х рр., отримав таку назву?». Значна кількість джерел вказує на існування річки Сокілка, на березі якої і збудували вищезгаданий форпост. Яким же було здивування дослідників, коли вони віднайшли залишки цієї річки і потрапили до місцевості над річкою Сокілки! Здавалося, такого не може бути на низинному лівому березі Дніпра. Саме в цьому місці існують гігантські піщані кучугури, які за своїми розмірами є величезними – просто піщані гори! Найвища «гора», біля підніжжя якої збереглися рештки річища Сокілки, розташовується на лівому березі – якраз навпроти історичного центру Карнаухівки (правий берег). То може Таромський Ріг – центральна частина Карнаухівки і розташовувався вище за течією Дніпра ніж сучасна територія Таромського?!

Варіантів тлумачення слів Боплана на сьогодні вистачає. Місце розташування Таренського Рогу, по перше, коливається між двома берегами, а, по друге, розтягується вздовж річища на відстані більше 5,0 км. Якщо даний топонім існував на правому березі, то важливо розуміти, чи був він вище майбутньої слободи і чи захищав од вітрів і негод зручне для оселення місце, де й виникли перші зимівники, чи був нижче за течією і локалізується сучасним місцем розташування кар'єру (так звана «Забора»)?

У свою чергу, акцентуємо увагу на лівобережній версії. Чому? Уважно вивчаючи історичні джерела, натрапляємо на давню карту місцевості 1738 року «Карта реки Днепра от линии Украинской сочиненная до Мальшевских островов показанием форпостов и ретранжементов також порогов. Мая 1738 года». Саме на цій карті, що зберігається в російському архіві, позначено збудовані в період російсько-турецької війни фортифікаційні споруди вздовж лівого берега Дніпра. Нас цікавить саме територія Рогу між Дніпром, Сомівкою та Протовчею, де позначено

Форпост Таранськ⁸. Як вам така назва? Звучить дуже гарно, і раніше подібна назва не була відома дослідникам. Він, як і низка інших форпостів, позначений прямокутним редутом, з якого в північно-західному та південно-східному напрямках тягнулися шляхи до сусідніх форпостів – Сокільського (вище за течією) і Усть-Протовчі (нижче за течією). Завдяки доволі детальній карті вдалося локалізувати точне місце розташування вище вказаного укріплення, але головне – назва! Саме на лівому березі! Отже в 1736–1738 рр. росіяни під час будівництва низки укріплень уздовж річища Дніпра на лівому березі для контролю за запорожцями використали пораду Боплана? Проте розвиток отримало запорозьке поселення на правому березі, а залишки редуту зникли...

Як показують останні дослідження укріплень по Дніпру, форпости росіян у певних місцях виникали не випадково. Вони контролювали переправи і розташовувалися навпроти стратегічних об'єктів запорожців – укріплень, місць зібрання війська тощо. Що ж мав контролювати форпост Таранськ? Про існування фортеці на Високій Горі ще в першій половині ХХ ст. вказував М. Лоян. На жаль, поки що інших джерел, які підтверджували б цю інформацію, не знайдено. В 2018 р. було проведено експедицію на «Високу Гору», під час якої не було знайдено хоча б якихось залишків або натяків на існування укріплення⁹.

Наприкінці XVII ст., як відомо з матеріалів 1688 року, місцевість Таромське розташовувалась на теренах Кодацької паланки Вольностей Запорозьких і належала монастиреві. Новокодацький полковник Іван Лобко своїм універсалом, виданим у військовій фортеці 19 вересня 1688 року надав права Лубенському Мгарському монастиреві

---

⁸ У різних джерелах назви форпосту (редуту) різняться, наприклад, у Ф. Ласковського він називався Терлімський.

⁹ Автор разом із Олександром Домбровським-«Шукачем».

на Таромське і прилеглі до нього терени¹⁰. Про наявність сталого поселення на материковій правобережній і лівобережній або острівній частині того часу, даних поки що не знайдено.

На правому березі, за даними Феодосія Макаревського, запорожці обживали місцевість «Козирева балка», яка добре відома з історичної картографії. Балка тягнеться зі сходу на захід перетинаючи західне підніжжя Високої Гори. На 1704 р., вказує Феодосій, це було стародавнє запорозьке займище. Як свідчать картографічні джерела, в 1738 р. зимівників на береговій лінії ще не було. Перші квартали наче «сховалися» в затишному гирлі Козиревої балки (яру), в місці, де починався Кривий яр. По тальвегу Козиревої балки витікав струмок, Кривий яр був доволі сухим, тому перший громадський центр і перші зимівники розташовувались в гирлі Козиревої, а в Кривій балці виникла невеличка вуличка, яка тягнулася вгору. Цікаво, коли поселення, що виникло на правому березі в Козиревій балці (яру, буєраці) отримувало назви Таренське-Таранське-Тарамське?

Про особливості планувальної структури найстарішого центру поселення (район перехрестя сучасних вулиць Старий Шлях і Золотоосіння) даних поки не виявлено. За матеріалами М. Лояна, дана місцевість (куток) називалася Блуква. На сьогодні не відомо про існування в цьому місці культових будівель, відомо, що тут існував перший базар. Однак це місце, перш за все, цікаве тим, що тут існували перші зимівники та господарства запорожців. Територія Кривого яру (так звана Лушпіївка¹¹) також в архе-

---

¹⁰ ЦДІАК України.- Ф. 137.- Оп. 1.- Спр. 127.- Арк. 76 за.-77. Копія, має назву «лист Івана Лобка, полковника козацького, в котором надає Таранское и що принадлежит до ней»; ЦДАВО України.- Ф. 3561.- Оп. 1.- Спр. 216.- Арк. 91. Копія.

¹¹ За матеріалами М. Лояна.

ологічному сенсі являє певну цінність для дослідників запорозької сивини.

Уже в другій половині XVIII ст. почала формуватися єдина вулиця, що пролягала вздовж підшви Високої Гори в напрямку Дніпра і потім вже паралельно йому в напрямку Забори (трасувальні вісі сучасних вулиць Мостова-Старий шлях-Золотоосіння-Водяна). В цей час **урочище Тарамське** (назва за Феодосієм) при балці Козиревій отримує статус військової слободи (1764) і до нього перебирається певна кількість нових поселенців, які поселилися вже за вказаною вище траєкторією.

Важливим у сенсі сполучення наприкінці XVIII ст. виступає шлях уздовж дніпровського річища, оскільки саме на ньому козаки вирішують будувати перший із відомих храмів. Дослідники добре знають історію будівництва храму, описану Феодосієм (Макаревським). Першу церкву на честь Покрову Божої Матері будували з матеріалу колишнього придільного Миколаївського храму Нового Кодака, який викупила місцева громада наприкінці 1791 р.

Місце розташування першого храму мало привертало увагу дослідників. Мало хто навіть задумувався, де ж саме він стояв. У 1794 р. було завершено будівництво дерев'яної церкви. Аналіз картографічних джерел доводить, що вона розміщувалася на парному боці сучасної вул. Мостової – навпроти існуючого зараз храму (непарний бік) ближче до схилу Гори у гирлі невеличкого яру. Серед кутків, відомих за розвідками місцевого краєзнавця М. Лояна, знаходимо назву Базарівка. Саме навпроти дерев'яного храму почав формуватися новий (другий) громадський центр із майданом і базарною площею. Тепер тут почали відбуватися головні громадські події населеного пункту.

Мал. 3. Старі кутки на мапі др. пол. XIX ст. (прорис автора):
1 – Забора, 2 – Ругелівка, 3 – Базарівка, 4 – Блуква, 5 – Лушпіївка

З часом окремі старі кутки (Терни, Блуква, Лушпіївка, Базарівка, Ругелівка і Забора) об'єдналися вулицею (мал. 3). Поселення мало видовжену структуру, що повторювала контур пругу високого правобережного плато. Умовними межами між Карнаухівкою, Таромським і Сухачівкою ставали лише природні перепони: урвища, яри та струмки, що витікали з балок та ярів і впадали в річище.

Незважаючи на існування нового центру на теренах Базарівки, у Блукві на середину XIX ст. залишався доволі потужний громадський центр, що добре видно з картографії тих часів. Поселення Тарамське було значно меншим у порівнянні з сусідніми слободами Карнаухівкою (вище за течією Дніпра) і Сухачівкою (нижче за течією). Це обумовлювалося невеликою кількістю низинних територій, зручних для меш-

кання, які обмежувалися з одного боку Високою Горою, а з іншого – плавнями з високим рівнем води.

Лише в середині ХІХ ст. мешканці Тарамського і Карнаухівки насипали новий шлях по плавневих територіях і об'єднали слободи між собою. На картах другої половини ХІХ ст. він уже позначений. Саме його трасувальному напрямку підпорядковувалося розташування нового храму.

Новий кам'яний храм збудували після того, як старий дерев'яний згорів у 1899 р. (за даними М. Лояна), освятили в 1905 році¹². Мурований одноверхий храм із дзвіницею поставлений уздовж вісі шляху як візуальна та духовна домінанта над прилеглою житловою забудовою.

У найближчому оточенні існували й інші громадські будівлі (церковно-парафіяльна школа¹³, перейменована на школу грамоти в 1890 р., торгівельні споруди, будинок купця А.С. Калініченка, зведений у 1907 р.). Поруч із храмом в 1913 р. була садиба священика І.М. Голубницького¹⁴, неподалік – садиба псаломника, в якій раніше мешкав священик. Про будинок і зустріч зі священиком знаходимо розлогу розповідь Д. Яворницького¹⁵ під час його подорожі колишнім Запорожжям і збиранням церковної старовини.

Завдяки вдалому розташуванню і розмірам церква добре візуально сприймалася у внутрішніх слобідських просторах і в зовнішніх панорамах. Нова церква (мал. 4) будувалася неподалік від старого церковного згарища. Вона вирішена в архітектурних формах неовізантійського стилю.

---

¹² Справочная книга Екатеринославской епархии за 1913 год.– Екатеринослав, 1914.– С. 178. М. Лоян наводить дату освячення – 25 грудня 1902 р.

¹³ У школі вчителював Дмитро Сеймук, який пізніше став псаломником Преображенської церкви в місті Юзівка.

¹⁴ Будинок придбано за 750 руб. у штатного псаломника Г. Григор'єва в 1879 р. для священика церкви.

¹⁵ Эварницкий Д.И. По следам запорожцев.– СПб., 1898.– С. 203–218.

Мал. 4. Свято-Покровський храм в Таромському, збудований на поч. ХХ ст. За матеріалами О. Домбровського («Шукача»)

Місце розташування має високий композиційний потенціал: це зона підвищеної візуальної активності в дніпровській долині, точка перетину головної вісі низинної правобережної частини і вісі тальвегу невеликого яру, в гирлі якого існувала перша дерев'яна церква. Храм добре проглядається як із зовнішніх ландшафтних просторів (зі схилів Високої Гори, схилів правого берега і з заплави Дніпра обох берегів), так і в інтер'єрі поселення (з вулиці Мостової).

Церква хрещата в плані, з прямокутними раменами. До видовженого західного примикає висока дзвіниця. По двох боках прямокутного в плані вівтаря містяться маленькі прямокутні дияконник і жертovníк. Завершення дзвіниці повторює особливості головної бані. Значний декоративний ефект створюють декоровані площі стін, віконні оправы.

Покровська церква у Таромському добре збережена, дуже виразна за архітектурою пам'ятка. Це – один зі збережених чудових витворів катеринославських єпархіальних архітекторів початку ХХ ст. Вона потребує ретельного й обережного ставлення, окремих досліджень і якісного вивчення історії будівництва.

Як бачимо, пошуки і заглиблення в давнину Таромського піднімають нові цікаві питання, відповідають на низку маловідомих чи навіть не відомих раніше особливостей цього давнього поселення. Окремої уваги потребують ділянки першого та другого храмів, також місце, де існував більш ранній громадський центр. Виважені та поступові розвідки теренів старовинних кутків поселення, які мали свої невеличкі локальні центри, також суттєво доповнять історію виникнення й існування житлових кварталів історичного місця. Топоніміка Таромського, завдяки збереженню її Михайлом Лояном і його нащадками, взагалі дуже перспективна тема дослідження. Самі назви Козиревої

балки складають цілий список: Тарамська балка, Торяська, біля Тарентового-Рогу та інші.

Історія поселень козацької доби надзвичайно цікава. Викладена в даному краєзнавчому бібліографічному виданні до ювілею виникнення Свято-Покровського таромського храму, вона стане в нагоді не лише парафіянам, а й мешканцям Таромського і взагалі дніпровцям, які цікавляться історією свого краю, своєї малої Батьківщини. Користь від такого видання відчують і організатори екскурсій, які останнім часом стали дуже популярними серед мешканців міста.

*Олександр Харлан,
кандидат архітектури, доцент ПДАБА,
завідуючий відділом збереження та популяризації
культурної спадщини південно-східного регіону
Українського державного інституту культурної
спадщини Міністерства культури України*

Топоніміка місцевості на території Таромського за джерелами кінця XVIII – середини XX ст.

Протягом кінця XVIII – початку XX ст. численні яри та балки навколо Таромського отримали певні назви. Джерелами, що фіксують топонімічний пласт вказаної місцевості є картографія. На основі кількох віднайдених джерел ми відобразили топографію та топоніміку досліджуваного місця.

Топонімічна схема системи Таромського і околиць (рельєф місцевості на 1990-ті рр., послідовність варіантів топонімів – за хронологічним принципом, схема на останній сторінці обкладинки).

1. Яр Козирев (1790-ті рр.); Балка Козирева (2 пол. XIX ст.);
2. Байрак Козирев (1790-ті рр.);
3. Байрак Рядовий (1790-ті рр.);
4. Урочище Рядове (2 пол. XIX ст.);
5. Могила Роблення (2 пол. XIX ст.);
6. Яр Чорний (1790-ті рр.);
7. Яр Чорний (1790-ті рр.);
8. Яр Мамаїв (1790-ті рр.);
9. Яр Мамаїв (1790-ті рр.), Балка Воїнська (2 пол. XIX ст.);
10. Яр Крутий (1790-ті рр.);
11. Балка Крива (сер. XIX ст.);
12. Яр Верхній Рядовий (1790-ті рр.);
13. Курганна група Чотири Могили (2 пол. XIX ст.);
14. Могила Товста (2 пол. XIX ст.);
15. Могила Попова (2 пол. XIX ст.);
16. Яр Третій (1790-ті рр.);
17. Яр Лісков (1790-ті рр.);
18. Урочище Ліскувате (2 пол. XIX ст.);
19. Яр Чубів (1800 р.);
20. Балка Широка (2 пол. XIX ст.);

21. Титарів хутір (1790-ті рр.);
22. Урочище Сухеньке (2 пол. ХІХ ст.);
23. Яр Беребердин (1790-ті рр.), Балка Корибирдинова (2 пол. ХІХ ст.);
24. Яр Розсохуватий (1790-ті рр.), Яр Росохуватий (1800 р.);
25. Плавневе (1790-ті рр.);
26. Яр Вонючка (1790-ті рр.);
27. Річище Роковате (1790-ті рр.);
28. Річище Прогной (1790-ті рр.);
29. Озеро Пласке (1790-ті рр.);
30. Острів Гречаний (1832 р.);
31. Затока Річище (1790-ті рр.);
32. Острів Крячиний (сучасна назва в заповіднику);
33. Озеро Ількове (2 пол. ХІХ ст.);
34. Озеро Литвинівка (2 пол. ХІХ ст.);
35. Озеро Оріхове (2 пол. ХІХ ст.);
36. Самовка (1790-ті рр.), Сомовка (2 пол. ХІХ ст.);
37. Озеро Солоне (1790-ті рр.), Озеро Солоне (2 пол. ХІХ ст.);
38. Урочище Беречине (1941 р.);
39. Острів Кам'янистий (сучасна назва в заповіднику).

Бібліографія

Сторінки історії

1. Боплан Г.Л., де. Опис України, кількох провінцій Королівства польського [текст] / Г.Л. де Боплан.- К.: Наукова Думка, 1990.- 254 с.- укр. мовою.

Таренський ріг – С. 79.

2. Буланова Н.М. Діяльність місцевих органів влади Катеринославщини у 1917 р. (на прикладі Карнаухівської волості) [текст] / Н.М. Буланова // Придніпров'я: історико-краєзнавчі дослідження: зб. наук. праць.- Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ, 2009.- Вип. 7.- С. 56-62.

3. Величко С. Летопись событий Юго-западной России в XVII веке. 1720 [текст]: Т. 3.- К.: Типография Федорова, 1855.- IV, XII, 5-568, [2] с.

Таромське – С. 472.

4. Величко С. Летопись событий Юго-западной России в XVII веке. 1720 [текст]: Т. 4.- К.: Типография Федорова, 1864.- XI, 407, [1] с.

Таромське – С. 392.

5. Волости и важнейшие селения Европейской России. По данным обследования, произведенного статистическими учреждениями Министерства Внутренних Дел, по поручению Статистического Совета [текст].- Вып. VIII. Губернии Новороссийской группы.- СПб.: Издание Центрального статистического комитета, 1886.- 8, 157 с.

Таромське – С. 20.

6. Денежный отчет Екатеринославской уездной земской управы за 1912 год [текст].- Екатеринослав: Типография К.А. Андрущенко, 1913.- 658 с.

Таромське – С. 415.

7. Дзюба В. Топонімія сіл «Карнаухівка» і «Таромське» [текст] / В. Дзюба, Є. Воробей, В. Дудка // Січеславський альманах: Зб. наук. праць.- Дніпропетровськ: НГУ, 2009.- Вип. 4.- С. 82-87.

8. Днепропетровский район [текст] // Старт в третье тысячелетие: Очерки о Приднепровье / В. Платонов [и др.]; фото В. Николаев [и др.]- Днепропетровск: Проспект, 2002.- 297 с.

Таромське – С. 156-160.

9. Історія міста Дніпропетровська [текст]: монографія / за наук. ред. А.Г. Болебруха.- Дніпропетровськ: Грані, 2006.- 596 с.

Таромське – С. 70, 73, 517,

10. Корж Н. Устное повествование, бывшего запорожца жителя Екатеринославской губернии и уезда, селения Михайловки, Никиты Леонтьевича Коржа [текст] / Н.Л. Корж; вступ. ст. И.М. Бижко, Н.И. Семенова.- Репринт. воспр. изд. 1842 г.- Дніпро: Ліра, 2017.- XI, 94, [2] с.

Таромське – С. 89.

11. Кругляк Ю.М. Ім'я вашого міста. Походження назв міст і селищ міського типу Української РСР [текст] / Ю.М. Кругляк.- К., 1978.- 152 с.

Таромське – С. 126.

12. Лоян М.І. Таромське: перегук століть: [історія і сучасність поселення] [текст] / М.І. Лоян, З.І. Шевцова.- Дніпропетровськ, 2009.- 704 с.

13. Лоян М.І. Таромські зошити: 15-річчю Незалежності України присвячується [текст] / М.І. Лоян.- Дніпропетровськ: Моноліт, 2006.- 302 с.

Щоденники таромського краєзнавця.

14. Міляєва В.Ф. Сторінки історії Таромського: від козацького займища – до житлового масиву міста Дніпропетровська [текст] / В.Ф. Міляєва, М.М. Головіна.- Дніпропетровськ: Арт-Прес, 2005.- 63 с.

15. Міляєва В.Ф. Сторінки історії Таромського: від козацького займища – до житлового масиву міста Дніпропетровська [текст] / В.Ф. Міляєва, М.М. Головіна.- Дніпропетровськ: Арт-Прес, 2006.- 2-е вид., виправ. та доп.- 63 с.

16. «Москва-Сибирь» [текст]: адресная и справочная книга: посредник-указатель торгово-промышленных фирм г. Москвы и Сибири.- Москва: Издание А.П. Крюкова, 1904-1912.- 30 см. на 1910 год: Год 6-й.- 1909.- 738 с., 771 стб. разд. паг., 1 отд. л. пл.

Мануфактурний ряд і торгівельні заклади А.С. Калениченка та К.С. Ярошенка – С. 14-15.

17. По Екатерининской железной дороге [текст]: Вып. I.- Екатеринослав: Издание Управления Екатерининской железной дороги, Товарищество «Печатня» С.П. Яковлева, 1903.- 192 с.

Таромське – С. 137.

18. Постановления Екатеринославского уездного земского собрания чрезвычайной XXXIII очередной сессии 1898 года [текст].– Никополь: Типография Н.М. Рабиновича, 1899.– 415, XIV с.

Таромське – С. 86, 156, 178.

19. Россия. Полное географическое описание нашего Отечества [текст] / под ред. В.П. Семенова. Т.14: Новороссия, Крым (Бессарабская, Херсонская, Таврическая, Екатеринославская губернии и область войска Донского).– [б. м.].– 1910.– 983 с.

Таромське – С. 568.

20. Семенча Г.М. Історія мого роду (Коваленко-Семенча). Через призму історичних віх сіл Таромського та Шульгівки [текст] / Г.М. Семенча.– Дніпропетровськ: Журфонд, 2009.– 296 с.

21. Скальковский А. История Новой-Сечи или последнего Коша Запорожского [текст] / А. Скальковский.– 2-е изд.– Ч. 1.– Одесса, 1846.– 367 с.

Таромське – С. 55.

22. Скальковський А.О. Історія Нової Січі, або Останнього Коша Запорозького [текст] / А.О. Скальковський; пер. з рос. Т.С. Завгородньої.– Дніпропетровськ: Січ, 2003.– 678 с.

Таромське – С. 50.

Коханівщина – С. 153.

23. Скальковский А. Опыт статистического описания Новороссийского края / А. Скальковский. Ч. I. География, Этнография и Народонаселение [текст].– Одесса, 1850.– 364 с.

Таромське – С. 116.

24. Сочинения Гавриила, архиепископа Тверского и Кашинского, действительного члена Одесского общества истории и древностей. В двух частях.– Ч. II.– Отд. I. Исторические повествования.– М.: тип. В. Готье, 1854.

Таромське – С. 95.

25. Списки населенных мест Российской империи, составленные и издаваемые Центральным статистическим комитетом Министерства Внутренних Дел [текст].– XIII. Екатеринославская губерния с Таганрогским градоначальством.– СПб., 1863.– XXXI, 152 с.

Таромське – С. XVI.

26. Старостін В. Столиця степового краю. Дніпропетровськ: Нариси з історії міста [текст] / В. Старостін.– Дніпропетровськ: Дніпрокнига, 2004.– 279 с.

Таромське – С. 52.

27. Село Тарамское [текст] // Феодосий (Макаревский А.) Матеріали для историко-статистического описания Екатеринославской Епархии: Церкви и приходы прошедшего XVIII столетия / Вып. 1. Нынешние уезды – Екатеринославский, Верхнеднепровский, Новомосковский и Павлоградский / Феодосий (Макаревский А.).– Екатеринослав: Тип-я Я.М. Чауссаго, 1880.– С. 158–159.

28. Село Тарамское [текст] // Феодосий (Макаревский А.) Матеріали для историко-статистического описания Екатеринославской Епархии: Церкви и приходы прошедшего XVIII столетия / Феодосий (Макаревский А.), вступ. ст. і комент. Г.К. Швидько.– Днепропетровск: ВАТ «Дніпрокнига», 2000.– С. 266–268.

29. Універсал козацького полковника Івана Лобка про надання Лубенському Мгарському монастиреві Тарамського, 1688, вересня 19. Кодак [текст] // Універсали українських гетьманів. Матеріали до українського дипломатарію: Серія І. Універсали Івана Мазепи (1687–1709). Ч. II.– Київ-Львів, 2006.– С. 543.

30. Устное повествование бывшего запорожца, жителя Екатеринославской губернии и уезда, селения Михайловки, Никиты Леонтьевича Коржа [текст].– Одесса: Городская типография, 1842.– 94 с.

Таромське – С. 89.

31. Шевцова З.І. Козацьке Таромське [текст] / З.І. Шевцова // Історія і культура Придніпров'я: невідомі та маловідомі сторінки: Наук. щорічник.– Дніпропетровськ: ДНГУ, 2008.– Вип. 5.– С. 65–75.

32. Шевцова З.І. Сторінки історії Карнаухівки [текст] / З.І. Шевцова.– Дніпропетровськ: Дріант, 2012.– 192 с.

Таромське – С. 9, 18, 27, 31, 33, 45, 48, 114, 118, 123, 126, 143, 151.

33. Эварницкий Д.И. Вольности запорожских казаков. Историко-топографический очерк [текст] / Д.И. Эварницкий.– СПб.: Типография И.Н. Скороходова, 1890.– 405 с.

Таромський мис (ріг)– С. 38, 119.

Таромське – С. 187, 223.

34. Эварницкий Д.И. История запорожских казаков [текст] / Д.И. Эварницкий. Т. 1.– СПб., 1892.– 542 с.: 22 л. ил.

Таромське – С. 204.

35. Эварницкий Д.И. Источники для истории запорожских казаков [текст] / Д.И. Эварницкий. Т. I.- Владимир: Типо-литография Губернского правления, 1903.- 1072 с.

Таромське – С. 143, 151, 154.

36. Эварницкий Д.И. Источники для истории запорожских казаков [текст] / Д.И. Эварницкий. Т. II.- Владимир: Типо-литография Губернского правления, 1903.- 1073-2107 с.

Таромське – С. 1365, 1899, 1905.

37. Эварницкий Д.И. По следам запорожцев [текст] / Д.И. Эварницкий.- СПб., 1898.- 324 с.

Пошуки козацьких старожитностей в церкві, зустріч з батюшкою Таромської церкви – С. 203-218.

38. Эварницкий Д.И. Запорожье в остатках старины и преданиях народа [текст] / Д.И. Эварницкий.- СПб., 1888.- 262 с.

Таромське – С. 43-44.

39. Яворницкий Д.И. Вольности запорожских козаків / Д.И. Яворницкий.- Днепропетровськ: Січ, 2002.- 405 с.

Таромський мис (ріг)– С. 39, 120.

Таромське – С. 188, 224.

40. Яворницкий Д.И. Історія запорізьких козаків [текст] / пер з рос. І.І. Сварника; упоряд О.М. Апанович; худож. В.М, Дозорець: у 3-х томах. Т. 1 / Д.И. Яворницкий.- Львів: Світ, 1990.- 319 с.: іл.

Таромське – С. 128.

41. Яворницкий Д.И. Запорожье в остатках старины и преданиях народа [текст]: для старшего школьного возраста. Ч. I., Ч. II. / Д.И. Яворницкий.- К.: Веселка, 1995.- 447 с.: портр., планы, рис.

Таромське – С. 60.

* * *

42. Балабан С. Поселок на окраине [текст] / С. Балабан // Днепров. правда.- 1969.- 18 февр.- (№ 35).- С. 4.

43. Букреева А. Дніпропетровщина: в полоні назв і легенд [текст] / А. Букреева // Вісті Придніпров'я.- 2015.- 23 лип.- (№ 58).- С. 24.

Походження назви Таромське.

44. Історія селища Таромське [текст] // Вісник Дніпропетровської міської ради.- 2012.- № 12.- С. 46-47.

45. Кавун М. Геній места. Таромское. Девятый район Днепропетровска [текст] / М. Кавун // Недвижимость в движении.- 2005.- № 14.- С. 8-9.

46. Кавун М.Е. Козацький край [текст] / М.Е. Кавун // Голос району.- 2012.- 9 юля.- (№ 2).- С. 8: фото.

З історії заснування Таромського.

47. Кульмич С. С 60-летием, Таромское! [текст] / С. Кульмич // Наше місто.- 1998.- 14 листоп.

У 1938 р. село Таромське отримало статус смт і увійшло до адміністративного складу м. Дніпропетровська.

48. Лоян М. Про назви сіл Придніпров'я [текст] / М. Лоян // Берегиня.- 2007.- № 1.- С. 4-9.

49. Лоян М. Таромські зошити [текст] / М. Лоян // Свічачо.- № 3-4.- 2006.- С. 211-217.

Уривки з книги.

50. Молчанова Ф. Коханівщина [текст] / Ф. Молчанова // Днепровская правда.- 1998.- 20 янв.- (№ 10).

Легенди про історичний куток Таромського.

51. Никитин А. Легенды и быль поселка Таромское [текст] / А. Никитин // Днепров. правда.- 2011.- 11 марта.- (№ 9).- С. 11.

52. Польша И. Чудо-курган, казацкая школа и церковь... на колесах [текст] / И. Польша, З. Шевцова // Днепр вечерний.- 2008.- 12 марта.- (№ 38).- С. 4.

53. Рева И. Запорожские корни [текст] / И. Рева // Днепр вечерний.- 2008.- 11 июня.- (№ 87).- С. 3.

54. Романчук Л. Днепровские Атлантиды [текст] / Л. Романчук // Днепр вечерний.- 2019.- 4 апр.- (№ 26).- С. 6.

Є про історію та сучасність Таромського.

55. Романчук Л. Симфонии Таромского карьера [текст] / Л. Романчук // Днепр вечерний.- 2017.- 30 нояб.- (№ 86).- С. 24.

Краєзнавчі нотатки дельтапланериста С. Протальника.

56. Сигма. Из сельского быта (наброски карандашом) [текст] / Сигма // «Звезда».- 1924.- № 10.- С. 58-60.

Чотири фото с. Таромське.

57. Старостин В.С. Улицы Днепра / В.С. Старостин.- Харьков: Фолио, 2018.- 314 с.: фот.- (Города Украины).

Таромське - С. 289-290.

58. Таромское, Диевка, Сухачевка [текст] // Твій регіон.- 2018.- 13 груд.- (№ 35).- С. 4.

59. Шевцова З. Данина пам'яті серця [текст] / З. Шевцова // Бористен.- 2011.- № 9.- С. 10-13.

Спогади очевидців про голодомор 1932-1933 рр.

60. Шевцова З. Козацькими стежками, або Козацьке Таромське [текст] / З. Шевцова // Бористен.- 2011.- №10.- С. 12-13.

61. Шруб К. Где мог родиться город: старые поселения на территории [текст]: (Библиотечка «Днепра вечернего», вып. 22.- 13 июля 2017) / К. Шруб, М. Ковтун // Днепр вечерний.- 2017.- 13 июля.- (№ 48).

Є про поселення Таромське.

62. Явтушенко В.О. Козацькому роду нема переводу [текст] / В. Явтушенко // Время. События. Люди.- 2004.- № 4.- С. 6-13.

Історія селища.

63. Явтушенко В.О. Літопис селища Таромське [текст] / В.О. Явтушенко // Грані.- 2001.- № 5-6.- С. 17-19.

64. Явтушенко В. Дніпропетровськ і Таромське неподільні, як соборна Україна [текст] / В. Явтушенко // Зоря.- 2002.- 19 лют.

Селище Таромське приєднане до м. Дніпропетровська.

65. Явтушенко В.О. Моя земля – земля моїх батьків [текст] / В.О. Явтушенко; записав В. Звірко // Наше місто.- 2004.- 24 верес.- С. 2.

Мікрорайону Таромське 300 років.

66. Явтушенко В. 715 літ виповнюється Таромському! [текст] / В. Явтушенко, В. Головка // Сільські новини.- 2012.- 20 верес.- (№ 38).- С. 9.

Сторінки історії селища.

* * *

67. История городов и сел Украинской ССР [текст]: в 26-ти томах.- К.: Главная редакция УСЭ. Днепропетровская область / ред. И.В. Васильев.- 1977.- 838 с.

Таромське – С. 17, 92.

68. Історія міст і сіл Української РСР [текст]: В 26-ти томах / ред. П.Т. Тронько.- К.: Головна редакція УРЕ АН УРСР. Дніпропетровська область.- 1969.- 958 с.: фот., фот. кольор.
Таромське – С. 23.

69. Таромське [текст] // УРЕ.- В 16-ти томах. Т. 14.- К.: Головна редакція УРЕ, 1963.- С. 275.

70. Таромське [текст] // УРЕС.- В 3-х томах. Т. 3. К.: Головна редакція УРЕ, 1968.- С. 449.

71. Таромське [текст] // УРЕС.- 2-е вид. В 3-х томах. Т. 3.- К.: Головна редакція УРЕ, 1987.- С. 358.

Пам'ятки історії, пам'ятники, пам'ятні місця

72. Белый А. В Днепропетровске увековечили память Ивана Воливача [текст] / А. Белый // Днепр вечерний.- 2012.- 9 марта.- (№ 31).- С. 23.

Встановлено меморіальну дошку.

73. В Днепропетровске появился новый обелиск [текст] // Зоря.- 2013.- 25 жовт.- (№ 83).- С. 5.

Пам'яті учасників трудового фронту і дітей Другої світової війни в Таромському.

74. Вшанували пам'ять [текст] // Вісті Придніпров'я.- 2012.- 6 берез.- (№ 17).- С. 6.

Встановлено меморіальну дошку ветеранові Другої світової війни та війни в Афганістані І.В. Воливачу.

75. Колядинська Т. Пам'ятна дошка на честь сільського вчителя / Т. Колядинська // Голос України.- 2010.- 25 листоп.- (№ 222).- С. 22.

На честь Михайла Лояна.

76. Лучкин Н. Почетному гражданину – генерал-лейтенанту Ивану Воливачу открыли мемориальную доску [текст] / Н. Лучкин // Заводской вестник.– 2012.– 23 марта.– (№ 9).– С. 8, 9: фото.

На фасаді СШ № 123.

77. На честь справжньої людини [текст] // Позиция.– 2006.– 31 берез.– С. 2.

На фасаді СШ № 123 встановлено меморіальну дошку на честь директора Д.Б. Будницького.

78. Срибная В. В Таромском открыли Аллею Славы [текст] / В. Срибная // Голос района.– 2015.– 29 мая.– (№ 15).– С. 4.

Увічнено імена фронтовиків на плитах Алеї Слави.

79. Ткаченко В. Бычок – блестит бочок / В. Ткаченко // Днепр вечерний.– 2018.– 7 авг.– (№ 55).– С. 1, 2: фот.

Пофарбовано скульптуру «таромського бика».

80. Фоменко О. Не просто новые таблички [текст] / О. Фоменко // Горожанин.– 2017.– 30 марта – 5 мая (№ 13).– С. 13.

Переіменовано вулицю Комбідівську на честь земляка-орденоносця В.Є. Хитя.

81. Хлебникова Я. Деньги на памятник собирали всем миром [текст] / Я. Хлебникова // Вісті Придніпров'я.– 2013.– 31 жовт.– (№ 85).– С. 8.

Встановлено пам'ятний обеліск учасникам трудового фронту і дітям Другої світової війни.

82. Чабан Н. Старые улицы – новые имена / Н. Чабан // Зоря Город.– 2017.– 13 дек.– (№ 49).– С. 7.

Вулицю Щорса в Таромському переіменовано на честь педагога, директора СШ № 14 (123) Д. Будницького.

83. Шевцова З. Є гарт у нас, і пам'ять не задубла [текст] / З. Шевцова // Зоря.- 2011.- 5 листоп.- (№ 124).- С. 6: фото.
Відкрито пам'ятний знак козакам-запорожцям – засновникам Таромського.

84. Шевцова З. На честь земляка [текст] / З. Шевцова // Зоря.- 2010.- 30 листоп.- (№ 132).- С. 4: фото.

Відкрито пам'ятну дошку на земській школі, спорудженій 1914 р., де вчителював краєзнавець Михайло Лоян.

Церква в ім'я Покрова Богородиці

85. Екатеринославский Адрес-Календарь. 1917 год [текст].- Екатеринослав: Изд. Губернской типографии, 1916.- 478 с.

Про таромського священика Іоанна Капустянського – С. 214.

86. Свято-Покровський храм [текст] // Православні храми Дніпропетровщини. До 75-річчя Дніпропетровської області: Нариси: У 2 т.- Дніпропетровськ: АРТ-ПРЕС, 2007.- Т. 1.- С. 50-52.

87. Свято-Покровський храм [текст] // Днепропетровская епархия: Информационно-справочное издание.- Днепропетровск: АРТ-ПРЕСС, 2008.- С. 224-226.

88. Справочная книга Екатеринославской епархии за 1913 год [текст].- Екатеринослав: Типография Барановского, 1914.- VIII, 488 с.

Покровська церква с. Таромське Діївської волості – С. 178.

Природа. Природні ресурси

89. Донбасс. Южный горно-промышленный район [текст] / под ред. Э.С. Батенина.- Москва: Транспечать НКПС, 1928.- 462 с.

Видобуток граніту в Таромському – С. 140.

90. Королева М.К. Словарь географических названий Украинской ССР [текст] / М.К. Королева, Г.П. Бондарчук, С.А. Тюрин; Гл. Упр. Геодезии и картографии при Совете Министров СССР.- Москва: Наука, 1976.- Т. 3. П-Я.- 253 с.

Таромське – С. 206.

91. Матвишина Ж.Н. Микроморфология и педогенез верхнекайнозойских ископаемых почв Украины [текст]: автореферат дис. доктора географических наук: 11.00.04.- Киев, 1993.- 58 с.: ил.

Мікроморфологічні особливості нижніх ґрунтів кліматичних оптимумів розрізу Таромське – С. 42.

92. Паришкура С.И. Изменение палеогеографических условий Надпорожистого Приднепровья в среднем и позднем антропогене по данным спорово-пыльцевых исследований опорного геологического разреза у с. Таромское [текст] / С.И. Паришкура // Вопросы геологических осадочных отложений Украины.- К.: Наукова думка, 1972.- С. 97-104.

93. Район железной дороги Харьков-Херсон в экономическом отношении [текст] I. Экономическая записка. II. Статистико-экономические материалы. С 4 картами.- СПб: Типография и переплетная Ю.А. Манефельд, 1913.- 391 с.: ил.

Каменоломня в 1910 р. П.Т. Борачука біля с. Таромське Діївської волості – С. 178.

94. Русов А.А. Русские тракты в конце XVII и начале XVIII веков и некоторые данные о Днепре из атласа конца прошлого столетия [текст]: Рефераты Д.Ч. А.А. Русова. С картами / А.А. Русов.– К.: Типография М.П. Фрица, 1876.– 120 с.

Згадки про Таромське в розд. «Некоторые данные о Днепре из атласа конца прошлого столетия» – С. 92, 99, 103.

95. Топонімія Дніпропетровщини [текст] / упоряд.: М.С. Богомаз, В.С. Мороз.– Дніпропетровськ: Дніпрокнига, 2006.– 445 с.

Балка Біла – С. 339; балка Таромська (Козирева) – С. 359; острів Крячиний – С. 377; острів Погорілий – С. 378–379.

96. Яковлев Б.Г. Об условиях образования карбонатно-силикатных пород района с. Таромское (Среднее Поднепровье) [текст] / Б.Г. Яковлев, В.И. Орса // *Метаморфизм Украинского щита и его обрамление.*– К.: Наукова думка, 1978.– С. 91–92.

97. Янко М.Т. Таромське [текст] / М.Т. Янко // *Топонімічний словник.*– К., 1998.– С. 347.

* * *

98. Долгаева А. Заповедные уголки Днепропетровщины [текст]: Библиотечка «ДВ», Вып. № 12 (150) / А. Долгаева // *Днепр вечерний.*– 2014.– 6 июня.– (№ 71).– С. 7–8, 21–22.

Є про заказник «Таромські плавні».

99. Кукушка Н.Е. Исследование фильтрационных свойств породы зоны аэрации Днепропетровской области [текст] / Н.Е. Кукушка, Л.А. Носова, В.Н. Белик [текст] // *Научный вестник НГАУ.*– 2001.– № 5.– С. 125–126.

100. Разумный А. В Таромском найдены останки ископаемого оленя [текст] / А. Разумный // Днепр вечерний.- 1999.- 30 окт.

Викопним залишкам мамонта й оленя 500–600 тис. років.

101. Разумный А. Редкая рыба доплывет до середины Днепра. В районе Таромского поймали подуста, которого экологи практически «вычеркнули» из списков местной ихтиофауны [текст] / А. Разумный // Днепр вечерний.- 2011.- 24 мая.- (№ 75).- С. 7.

Екологічні проблеми

102. Вілкул О. У Дніпродзержинську розпочато масштабні програми з вирішення екологічних проблем [текст] / О. Вілкул // Вісті Софіївщини.- 2011.- 3 верес.- (№ 64).- С. 1.

Екологічний моніторинг м. Дніпродзержинська (Кам'янського), сел. Таромське та Сухачівка, території зони впливу хвостосховищ колишнього ВО «ПХЗ».

103. Дорошенко В. Як на Дніпропетровщині відходи уранової руди ділили [текст] / В. Дорошенко // Зоря.- 2006.- 24 січ.- С. 2.

Проведено кампанію з утилізації відходів уранової руди.

104. Куприй В. Запрограммированная безответственность, или Почему власть не способна обеспечить радиационную безопасность [текст] / В. Куприй // Зеркало недели.- 2009.- 13 листоп.- (№ 44).- С. 10.

105. Овдин В. Таромское – Украина в миниатюре [текст] / В. Овдин // Днепровская правда.- 1998.- 6 окт.

Екологічна ситуація в Таромському.

106. Предприятия Днепропетровска и Кривого Рога могут «отравить всю Европу» [текст] // Вестник Приднепровья.- 2000.- 26 мая.

107. Прокопчук Л. Таромчане выбирают чистый воздух и воду [текст] / Л. Прокопчук // Вестник территориальной громады города Днепропетровска.- 2006.- № 11.- С. 1, 4.

108. Семенко М. Таромська вода [текст] / М. Семенко // Сільські вісті.- 2000.- 2 черв.- С. 3.

Вода в криницях Таромського непридатна для вживання.

109. Скляр Н. Об'єктивна оцінка зони впливу хвостосховищ [текст] / Н. Скляр // Технополис.- 2009.- № 10.- С. 49.

110. Станіславський Л. На території Дніпропетровської області знаходиться 104 сховища радіоактивних матеріалів та 9 підприємств з їх переробки [текст] / Л. Станіславський // Рятувальник Дніпропетровщини.- 2005.- № 23.- С. 7.

111. Чаплыгин А.В. В Таромском люди болеют... страхом [текст] / А.В. Чаплыгин // Наше місто.- 2007.- 25 груд.- (№ 187).- С. 6.

Рівень радіації у с. Таромському та безпідставність страхів мешканців.

112. Чаплыгин А.В. Чем сеют, веют, посевают в Таромском [текст] / А.В. Чаплыгин // Наше місто.- 2006.- 17 січ.- С. 2.

На «Базі «С» зберігаються радіоактивні матеріали.

113. Шаромок Т.С. Накопление и распределение тяжелых металлов в органах и тканях молоди рыб, выращиваемых в прудах Таромского рыбхоза [текст] / Т.С. Шаромок // Вісник Дніпропетровського університету.- 2001.- Вип. 9.- С. 227-230.

114. Ядерные отходы: очевидное и вероятное [текст] // 2000.- 2006.- № 8.- С. 1, 5.

115. Ялова А. Чернобиля в Таромському не буде! [текст] / А. Ялова // Днепропетровск. Новости. Факты. Комментарии.- 2005.- 8 груд.- С. 1.

Відбулася зустріч ініціаторів і виконавців проекту ліквідації сховища відходів уранового виробництва з таромчанами-сусідами «Бази «С».

116. Ярославцев Д. Кто у нас коптит небо? [текст] / Д. Ярославцев // Комсомольская правда в Украине.- 2008.- 24 дек.- (№ 288).- С. 5.

Економічне життя. Промисловість

117. Опыт проектирования городов Украины и Молдавии [текст] / Госкомитет по гражданскому строительству и архитектуре при Госстрое СССР.- Киев: НИИПградостроительства.- К.: «Будівельник», 1965.- 208 с.

Розвиток Дніпропетровська в західному напрямку з освоєнням ділянок у сел. Таромське – С. 99, 100, 101.

118. Розподіл індивідуальних домогосподарств за розміром по регіонах України (за даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року) [текст].- К., 2003.- 170 с.

Смт Таромське – С. 31.

* * *

119. Винничук В. Довгоочікувана мрія стала дійсністю [текст] / В. Винничук // Дніпров. зоря.- 2007.- 28 верес.- (№ 38).- С. 2.

Відбулося паювання землі.

120. Кирпатий І. Пухнасте царство [текст] / І. Кирпатий // Сільські новини.- 2000.- 21 квіт.- С. 3.

СП «Дружба» в Таромському спеціалізується на птахівництві.

121. Кучеров П. Перспектива є! [текст] / П. Кучеров // Сільські новини.- 2008.- 13 листоп.- (№ 46).- С. 3.

Перспективи агропромислового комплексу.

Агрофірма «Наукова»

122. Нескорений М.М. Як Микола Агафонов агрофірму «Наукова» в Таромському створив [текст] / М.М. Нескорений.- Дніпропетровськ: Сільські новини, 1998.- 36 с.

* * *

123. Биковський Ю. Трагедія червоного бугая, або Чи варто нам чекати молочної зливи [текст] / Ю. Биковський // Бизнес и политика.- 1999.- № 22-24.- С. 2.

124. Биковський Ю. Трагедія червоного бугая, або Чи варто нам чекати молочної зливи [текст] / Ю. Биковський // Бизнес и политика.- 2000.- № 2-3.- С. 2.

Закрито інститут тваринництва в Таромському.

125. Бугера М.А. До смачного молока ще й свої паляниці [текст] / М.А. Бугера // Дніпровська зоря.- 1995.- 7 берез.- С. 3.

Робота цеху з виготовлення хлібо-булочних і макаронних виробів.

126. Васіна О.А. Розуміємось з півслова [текст] / О.А. Васіна // Дніпровська зоря.- 1995.- 7 берез.- С. 2.

Про колектив доярок кооперативу «Молоко» Агрофірми.

127. Говтвян А.В. Весна тотожна жінці – надихає на роботу [текст] / А.В. Говтвян // Дніпровська зоря.– 1995.– 7 берез.– С. 2.

Про жінок-фахівців у галузі ветеринарії Л.С. Чухранову, Р.П. Круть, Г.І. Ніколаєву.

128. Грецький І. Николай Агафонов приходить на допомогу тогди, когда проблемы, кажется, уже не решаются [текст] / І. Грецький // Днепр вечерний.– 1997.– 24 дек.– С. 2.

Агрофірма взяла участь у благоустрої сусідніх селищ.

129. Громадська Є. Здавалося б, це ази, але не кожен про них пам'ятає [текст] / Є. Громадська // Зоря.– 2006.– 19 верес.– С. 1, 2.

Про діяльність підприємства.

130. Депутаты отдали коллегу в руки правосудия. Агафонов ареста не боится [текст] // Наше місто.– 2000.– 24 черв.– С. 7.

131. Дмитренко Я. Агрофірму «Наукова» ділять [текст] / Я. Дмитренко // Деловая столица.– 2004.– №10.– С. 12.

132. Довженко Т. Район має хліб! Значить – матиме до хліба [текст] / Т. Довженко // Дніпров. зоря.– 2010.– 13 серп.– (№ 32).– С. 2.

133. Довжик М. Людина, яка за короткий час зуміла зробити своє господарство зразком ефективності сільськогосподарського виробництва, зуміє послужити й народу України [текст] / М. Довжик // Сільські новини.– 1998.– 5 січ.

Генерального директора агрофірми Миколу Агафонову висунули кандидатом у депутати ВР України.

- 134.** Дуланова Ю. Наукова. Нове життя агроімперії [текст] / Ю. Дуланова // Сільські новини.- 2010.- 10 черв.- (№ 23).- С. 2: фото.
- 135.** Жук В. Агрофірма «Наукова»: гарантія добробуту [текст] / В. Жук // Дніпровська зоря.- 2001.- 8 груд.
- 136.** Засідання ради орендарів [текст] // Дніпровська зоря.- 1995.- 7 берез.- С. 3.
- 137.** Звернення [текст] // Собор.- 1999.- 3 февр.
Звернення представників Аграрної партії України і агрофірми до Президента України.
- 138.** Калина М. Как Николай Агафонов Таромскую экономическую программу воплощает [текст] // Сільські новини.- 1998.- 21 берез.
Економічна програма агрофірми «Село-місто».
- 139.** Каплан Я. Хорошо пожить коровой, если в фирме «Науковой» [текст] / Я. Каплан // Днепр вечерний.- 1997.- 19 сент.
- 140.** Касьянова В. Успіх господарства – новітні технології та щоденна праця [текст] / В. Касьянова // Зоря.- 2010.- 18 листоп.- (№ 127, спецвип.).- С. 11.
- 141.** Качество, проверенное временем [текст] // Сільські новини.- 1998.- 23 жовт.
- 142.** Качество, проверенное временем [текст] // Сільські новини.- 1998.- 27 листоп.
Робота лікєро-горілчаного заводу агрофірми.

143. Козир В.С. Породотворний процес у тваринництві Дніпропетровщини [текст] / В.С. Козир // Вісник аграрної науки.- 2003.- № 8.- С. 46-49.

144. Козир В. Реальний прорив у тваринництві потрібен саме сьогодні [текст] / В. Козир // Зоря.- 2005.- 19 листоп.- С. 3.

Наукова діяльність агрофірми.

145. Коротков Е. Що побачив за ґратами депутат Агафонов? [текст] / Е. Коротков // Пік.- 2001.- № 1.- С. 24-26.

146. Кутовая Н. Прокуратура опять просит согласия на привлечение депутата Николая Агафонова к уголовной ответственности. Но Верховная Рада молчит [текст] / Н. Кутовая // Факты.- 2000.- 31 мая.- С. 4.

147. Михайлова Н. Судна доля Миколи Агафонова [текст] / Н. Михайлова // Фермер Придніпров'я.- 2018.- 19 верес.- (№ 36).

148. Міщенко М. До вашого столу ще й нашого посолу [текст] / М. Міщенко // Сільські новини.- 1997.- 21 листоп.

Робота фірми «Аванті» від агрофірми «Наукова».

149. Народний академік [текст] // Днепров. правда.- 1998.- 23 мая.

Керівник агрофірми Микола Агафонов.

150. Нечипоренко М. Людина, яка зупинила кризу [текст] / М. Нечипоренко // Зоря.- 1998.- 12 берез.

Про Миколу Агафонова.

151. Нечипоренко М. У «Науковій» господар є, а в Україні його немає [текст] / М. Нечипоренко // *Голос України*.– 1998.– 14 жовт.

Прес-конференція Миколи Агафонова в зв'язку з порушенням проти нього кримінальної справи.

152. Нечипоренко М. Як один селянин мільйонне місто нагодував [текст] / М. Нечипоренко // *Зоря*.– 1998.– 26 трав.

153. Нечипоренко Н. Знакомьтесь: наш кандидат и его дело [текст] / Н. Нечипоренко // *Сільські новини*.– 1998.– 21 берез.

Микола Агафонов – кандидат в депутати ВР України.

154. Омельченко Г. Куди «науковець» Агафонов телят не ганяв: Про нові факти у справах вихідців із «гнізда Дніпропетрова» [текст] / Г. Омельченко // *Молодь України*.– 1998.– 10 жовт.

Наводяться факти порушення законодавства директором агрофірми, депутатом ВР України М. Агафоновим.

155. Скорик М. Життя і смерть Миколи Агафонова: Замість некрологу [текст] / М. Скорик // *Сільські новини*.– 2002.– 26 верес.

156. Ставицька Г.С. Сумна наука «Наукової» [текст] / Г.С. Ставицька // *Україна молода*.– 2003.– С. 7.

157. Станет ли подследственным народный депутат Украины? [текст] // *Сегодня*.– 1998.– 26 сент.– С. 3.

158. Стрильчук М. Важкий шлях благодійної допомоги в 1500 кілометрів подолав автопоїзд з гуманітарною акцією агрофірми «Наукова» для потерпілих від повені закарпатців [текст] / М. Стрильчук // *Сільські новини*.– 1998.– 27 листоп.

- 159.** Тимошенко Н. Какие люди в КПЗ [текст] / Н. Тимошенко // Аргументы и факты.- 2000.- № 26.- С. 3.
Про Миколу Агафонова.
- 160.** Ткачов С. Удільний князь чи Прометей перебудови? [текст] / С. Ткачов // Синельниківські вісті.- 1997.- 24 верес.
- 161.** Удача прописалась в Таромском [текст] // Днепровская панорама.- 1995.- 30 грудня.
- 162.** Халіуліна Л.Ф. Свій настрій залишаю вдома [текст] / Л.Ф. Халіуліна // Дніпровська зоря.- 1995.- 7 берез.- С. 3.
Коротка біографія головного бухгалтера Л.Ф. Халіуліної.
- 163.** Хрусталев А. Мы не будем больше терпеть [текст] / А. Хрусталев // Собор.- 1999.- 3 февр.
Про конфлікти влади з агрофірмою.
- 164.** Чабан М. Мистецтво задихається без меценатів [текст] / М. Чабан // Зоря.- 1998.- 2 квіт.
У Дніпропетровському художньому музеї відбулася зустріч з керівником агрофірми Миколою Агафоновим.
- 165.** Шумейко І. Висота академіка Агафонова [текст] / І. Шумейко // Наше місто.- 1998.- 23 трав.
- 166.** Якщо в селі погано, комусь це вигідно [текст] // Голос України.- 1998.- 6 жовт.
Миколу Агафонова звинувачують в розкраданні державного майна, приховуванні валютної виручки.
- 167.** Ясень Н. Шефство села над городом предлагает и внедряет агрофирма «Наукова» и ее генеральный директор Николай Агафонов [текст] / Н. Ясень // Днепр вечерний.- 1998.- 21 марта.

Комунальне господарство Транспортні інфраструктури

168. Сухачівка [текст] // Богомаз М.С. Станція називається...: (за станом на 21.01.91) / М.С. Богомаз.- Дніпропетровськ: Пороги, 1993.- С. 331.

Залізнична станція в межах Таромського.

169. Сухачівка [текст] // Богомаз М.С. Придніпров'я рухається та тече... / М.С. Богомаз.- Дніпропетровськ: Дніпрокнига, 2004.- 414 с.- (Пізнавай і шануй свій край: заснована у 1996 році).- укр. та рос. мовами.- Библиогр.: с. 403-405.- С. 264-265.

Залізнична станція в межах Таромського.

170. Сухачівка [текст] // Топонімія Дніпропетровщини / упоряд.: М.С. Богомаз, В.С. Мороз.- Дніпропетровськ: Дніпрокнига, 2006.- 445 с.

Залізнична станція в межах Таромського.

***

171. Забородько А. Двор подмел – холодильник обрел [текст] / А. Забородько // Днепровская правда.- 2001.- 24 лип.

Благоустрою Таромського сприяє селищна та міська влада.

172. Заїкіна А. Кладбища только для своих [текст] / А. Заїкіна // Наше місто.- 2018.- 29 берез.- (№ 13).- С. 25.

На зборах мешканців селища відбулось обговорення благоустрою місцевого кладовища.

173. Запольская Г. И летом Таромское не останется без воды [текст] / Г. Запольская // Наше місто.- 2002.- 5 берез.- С. 1.

Почалася реконструкція водогінних комунікацій.

174. Забелина Ю. В Таромском – новые дороги [текст] / Ю. Забелина // Вісті Придніпров'я.– 2011.– 19 лип.– (№ 54).– С. 10.

Почався ремонт вулиці Островського (з 2016 р. – вул. Миколи Зерова).

175. Програма забезпечення населення колишнього селища міського типу Таромське питним водопостачанням на 2013–2020 рр. [текст] // Вісник Дніпропетровської міської ради.– 2012.– № 12.– С. 27–29.

Текст Програми.

176. Пшеничникова А. Кладбищенский детектив [текст] / А. Пшеничникова // Горожанин.– 2018.– 26 апр.– 3 мая.– (№ 16).– С. 1, 7.

КП «Ритуальна служба» майже вдсятеро завищує вартість послуг.

177. Ткаченко В. От центра до самых до окраин [текст] / В. Ткаченко // Днепр вечерний.– 2011.– 16 июля.– (№ 104).– С. 3.

Проводиться капітальний ремонт шляхів у селищі Таромському.

178. Явтушенко В. «Будівництво водогону триває» [текст] / В. Явтушенко // Вісник Дніпропетровської міської ради.– 2012.– № 12.– С. 7.

Як вирішується питання забезпечення Таромського питною водою.

Місцеве самоврядування Громадське життя

179. Кількість та територіальне розміщення населення України: за даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року [текст].– К.: Державний комітет статистики України.– 218 с.

Смт Таромське – С. 46, 156.

* * *

180. Абросимов В. Ветеранам – достойную жизнь! [текст] / В. Абросимов // Зоря.– 2012.– 21 груд.– (№ 128).– С. 9, 12 (додаток «Ветеран Придніпров'я»).

Про роботу Ради ветеранів України селища Таромське.

181. Борис Филатов: «Для меня все горожане – родные и любимые» [текст] // Наше місто.– 2015.– 10 груд.– (№ 49).– С. 2.

Міський голова зустрівся з мешканцями Таромського і обговорив з ними проблеми мікрорайону.

182. В память о выдающемся земляке [текст] // Голос району.– 2014.– 8 авг.– (№ 31).– С. 8.

Відбулося громадське обговорення про присвоєння школі № 105 імені педагога и краєзнавця Михайла Лояна.

183. Встреча с таромчанами: разговор по существу [текст] // Зоря Город.– 2012/2.– 25 июля.– (№ 30).– С. 2.

Депутат міської ради Є. Морозенко зустрівся з мешканцями Таромського і обговорив з ними проблеми селища.

184. Захаров В. Таромское: в жару без воды [текст] / В. Захаров // Днепр вечерний.– 2009.– 4 июля.– (№ 95).– С. 6.

Відбувся стихійний мітинг мешканців селища через гостру проблему з водозабезпеченням.

185. Кобиляцький В.Я. Перші 100 днів [текст] / В. Кобиляцький, бесіду вела Г. Вусик // Дніпров. зоря.- 2010.- 23 лип.- (№ 29).- С. 1-3.

Інтерв'ю з головою Дніпропетровської РДА про перші результати роботи на посаді та подальші плани.

186. Кравченко М. Вы откуда будете? [текст] / М. Кравченко // Горожанин.- 2012.- 30 авг. - 5 сент.- (№ 35).- С. 8.

Переїменовано деякі вулиці в Таромському.

187. Логинов А. Таромчане получили подарок «Громады» [текст] / А. Логинов // Днепровская правда.- 2006.- 13 янв.- С. 4.

188. Не женщина, а солнце! [текст] // Голос района.- 2015.- 27 февр.- (№ 8).- С. 1, 8: фото.

Про заступницю Голови Таромської Ради ветеранів Варвару Срібну.

189. Плетньова Т.П. Пам'ятник – від слова пам'ять [текст] / Т.П. Плетньова // Зоря.- 2012.- 6 лип.- (№ 53).- С. 12.

Про ветеранську організацію селища.

190. Рева И. В Таромском не было крепостного права и не будет [текст] / И. Рева // Днепр вечерний.- 2005.- 19 окт.- С. 5.

Авторські права на кн. В.Ф. Міляєвої та М.М. Головіної з історії Таромського захищають доньки В.Ф. Міляєвої.

191. Рождественская Е. Таромское – с РАГСом и нотариальной конторой [текст] / Е. Рождественская // Наше місто.- 2016.- 16 черв.- (№ 24).- С. 2.

Відкрито відділення департаменту адміністративних послуг і дозвільних процедур міської ради, державної нотаріальної контори і відділу державної реєстрації актів громадянського стану.

192. Сирота В. Рецепт виживання від Валерія Явтушенка [текст] / В. Сирота // Зоря.- 2001.- 8 верес.

Про діяльність селищного голови.

193. Фоменко О. Не для конфліктов, а для дела / О. Фоменко // Горожанин.- 2018.- 5-11 апр.- (№ 13).- С. 8.

Мешканці Таромського беруть активну участь в житті селища.

194. Цыркин И. Людей в беде не оставим [текст] // Левый берег.- 2010.- 2-8 июля.- (№ 105).- С. 11.

Фонд «Наш дім Дніпропетровськ» допоміг багатодітній родині Лапіних після пожежі.

195. Чи знаєте ви свого депутата? [текст] // Наше місто.- 2003.- 23 груд.

Інформація про межі виборчих округів, місця, дні та години прийому громадян депутатами у селищі Таромське.

196. Школярі Таромського відправили гуманітарку в зону АТО [текст] // Зоря.- 2014.- 17-22 жовт.- (№ 78).- С. 3.

197. Явтушенко В. «Дніпропетровськ і Таромське неподільні, як соборна Україна» [текст] / В. Явтушенко // Зоря.- 2002.- 19 лют.

Селище Таромське приєднано до м. Дніпропетровська.

* * *

198. Таромское [електронний ресурс] // Режим доступа.- <http://gorod.dp.ua/micro/zahid/?pageid=629>

Короткі відомості про Таромське

199. Таромське [електронний ресурс] // Режим доступа.- <https://uk.wikipedia.org/wiki/Таромське>

Медицина

200. Логвиненко В. Хозяин обители добра и милосердия [текст] / В. Логвиненко // Днепровская правда.- 2006.- 16 июня.- С. 12.

Позитивні зміни в міській лікарні № 22. Робота головного лікаря А. Цикова.

201. Циков А. Амбулатория в Таромском: первые итоги [текст] / А. Циков // Наше місто.- 2004.- 13 лют.- С. 3.

Головний лікар розповідає про роботу закладу після реконструкції, розвиток програми сімейної медицини.

202. Циркин С. Мы поднимаем городскую медицину [текст] / С. Циркин // Левый берег.- 2010.- 16-22 апр.- (№ 95).- С. 11.

Допомога міській лікарні № 22 ж/м Таромське від фонду «Наш дім Дніпропетровськ».

Освіта

203. Отчет Екатеринославского епархиального наблюдателя церковных школ за 1903-1904 учебный год.- Екатеринослав, 1905.- 118 с.

Про Таромську церковно-парафіяльну школу - С. 114.

204. Отчет о состоянии церковных школ Екатеринославской епархии в учебно-воспитательном отношении за 1911-1912 учебный год [текст].- Екатеринослав: Типография бывш. «Дитятковского Т-ва», 1912.- 45 с.

Про Таромську церковно-парафіяльну школу - С. 16.

205. Отчет о состоянии церковных школ Екатеринославской епархии в учебно-воспитательном отношении за 1913–1914 учебный год [текст].– Екатеринослав: Типогр. Б. Братства Св. Владимира, 1914.– 43 с.

Про Таромську церковно-парафіяльну школу – С. 20.

206. Отчет о состоянии церковных школ Екатеринославской епархии в учебно-воспитательном отношении за 1914–1915 учебный год [текст].– Екатеринослав: Типогр. Б. Братства Св. Владимира, 1915.– 62 с.

Про Таромську церковно-парафіяльну школу – С. 53.

* * *

207. Петриковская роспись в Таромском [текст] // Днепров. правда.– 2006.– 8 сент.– С. 2.

Свято Першого дзвоника в СШ № 124.

208. Таранова Е. Найкраще місце в світі [текст] / Е. Таранова // Заводской вестник.– 2010.– 10 сент.– (№ 29).– С. 7–8.

Свято Знань в ЗОШ № 123.

209. Ткаченко Т. На роду написано [текст] / Т. Ткаченко // Голос района.– 2014.– 22 авг.– (№ 33).– С. 1, 7.

Про педагогічну династію Ткаченків.

210. Шевцова З. У житті своєму школу не забуду [текст] / З. Шевцова // Зоря.– 2010.– 14 груд.– (№ 138).– С. 8 (Додаток «Голос народу»).

Історія церковно-парафіяльної школи Таромського.

* * *

211. «Середня загальноосвітня школа № 124» [електронний ресурс] // Режим доступу.– http://school_124.dnepredu.com/

Культурне життя

212. Приходько В. Любят сюда приходит [текст] / В. Приходько // Днепровская правда.- 1963.- 16 нояб.- (№ 225).- С. 2.

У селищі відкрито бібліотеку.

213. Соколов Я. В Таромском открыли площадку для воркаута [текст] / Я. Соколов // Вісті Придніпров'я.- 2013.- 3 жовт.- (№ 77).- С. 9.

214. Соколов Я. Выше, лучше, сильнее! [текст] / Я. Соколов // Голос района.- 2013.- 17 сент.- (№ 33).- С. 6, 7.

Відкрито майданчик для занять воркаутом.

215. Школа ТВ в Таромском [текст] // Голос района.- 2015.- 20 февр.- (№ 7).- С. 1, 7.

Про дитячу школу телебачення в Таромському.

* * *

216. Дяченко А. Для мешканців мікрорайону Таромське
заспівав сучасний кобзар
// http://dniprograd.org/2017/02/06/dlya-meshkantsiv-mikrorayonu-taromske-zaspivav-suchasniy-kobzar_53741

Виступив Ярослав Крисько з Київського кобзарського цеху.

217. Курсанти університету відвідали селище Таромське – давнє козацьке поселення [електронний ресурс] // Режим доступу.- <http://dduvs.in.ua/2016/10/24/kursanty-universytetu-vidvidaly-davnye-kozatske-poselennya/>

Курсанти провели пішу екскурсію місцями бойових дій Другої Світової війни.

218. Таромское [електронний ресурс] // Режим доступу.-
// <http://gorod.dp.ua/micro/zahid/?pageid=629>

Книги про Таромське

219. Букреева А. Там, де пам'ять жива [текст] / А. Букреева // Вісті Придніпров'я.- 2018.- 7серп.- (№ 58).- С. 7.

Вийшов черговий випуск збірки «Некрополі Дніпропетровщини», присвячений Таромському цвинтарю.

220. В Таромском презентували унікальну Книгу пам'яті [текст] // Голос району.- 2017.- 15 сент.- (№ 12).- С. 3.

Книги Пам'яті ветеранів сел. Таромського та Ясного.

221. Від діда до онуки [текст] // Бористен.- 2010.- № 5.- С. 1.

Презентація книги М. Лояна «Таромське: перегук століть».

222. Григорьев А. С любовью к землякам, гордостью за них [текст] / А. Григорьев // Наше місто.- 2010.- 21 квіт.- (№ 56).- С. 8: фото.

В культурному центрі «Іскра» відбулася презентація книги М. Лояна «Таромське: перегук століть».

223. Єфимов В. Пам'ятники, що створила Зоя Шевцова [текст] / В. Єфимов // Січеслав.- 2011.- № 2.- С. 205-207.

Презентація книги М. Лояна «Таромське: перегук століть».

224. Єфимов В. Таромське: перегук століть [текст] / В. Єфимов // Січеслав, 2010.-№ 4.- С. 208-209.

225. Єфимов В. Читаймо зошити Михайла Лояна [текст] / В. Єфимов // Бористен.- 2006.- № 12.- С. 22-23.

Про книгу Михайла Лояна «Таромські зошити».

226. Єфимов В. Читаймо зошити Михайла Лояна [текст] / В. Єфимов // Зоря.- 2006.- 31 жовт.- С. 4.

227. Колесник М. Презентація «Таромських зошитів» у Гірничому [текст] / М. Колесник // Бористен.- 2007.- № 5.- С. 21.

228. Лавренко Т. І в малого селища є своя історія [текст] / Т.І. Лавренко // Зоря. Наша земля.- 2005.- 4 жовт.- С. 2.
Презентація книги «Сторінки історії Таромського».

229. Народные летописцы [текст] // Голос району.- 2012.- 27 авг.- (№ 6).- С. 4.
Про книгу «Таромське: перегук століть» та її авторів.

230. Полынь И. Не тот мудрец, кто поучает, а тот, кто учится всю жизнь [текст] / И. Полынь // Днепр вечерний.- 2006.- 3 нояб.- (№ 163).- С. 21.
У краєзнавчому відділі ДОУНБ відбулась презентація книги М. Лояна «Таромські зошити».

231. Рева И. Подменой имени авторство не отменяется [текст] / И. Рева // Днепр вечерний.- 2005.- 30 марта.
Видана брошура В.Ф. Міляєвої та М.М. Головіної «Віхи історії. Таромське» за чужим прізвищем.

232. «Таромське: перегук століть» [текст] // Бористен.- 2013.- № 9.- С. 15.

233. Чабан М. Допоки є Таромське, Україна не загине [текст] / М. Чабан // Зоря.- 2010.- 6 трав.- (№ 47).- С. 12.
Презентація книги М. Лояна і З. Шевцової «Таромське: перегук століть».

234. Чабан М. Не загасити свічки вітровіям [текст] / М. Чабан // Свята справа. ХХІ.- 2007.- № 1.- С. 45.
Про книгу М. Лояна «Таромські зошити».

Свята та фестивалі

235. Бабенко Ю. «Веселий песець» розсмішив Таромське [текст] / Ю. Бабенко // Наше місто.- 2016.- 1 груд.- (№ 48).- С. 16.

Відбувся концерт у проекті «Народна філармонія» за програмою «Культурна столиця».

236. Суховий І. Вечорниці повертаються [текст] / І. Суховий // Наше місто.- 2013.- 18 січ.- (№ 6).- С. 29: фото кольор.

Відродження національних традицій.

237. Таранова Е. Казаки чтут традиции края [текст] / Е. Таранова // Семь дней.- 2011.- 15 апр.- (№ 14).- С. 9.

Святкування Вербної неділі в церкві Пресвятої Богородиці, участь козаків Таромського козацького полку.

238. Фоменко О. День вышиванки в Таромском [текст] / О. Фоменко // Горожанин.- 2017.- 25-31 мая.- (№ 21).- С. 14.

Таромчани

239. А годы летят... [текст] // Голос района.- 2015.- 17 апр.- (№ 12).- С. 1, 4: фото.

Про голову Ради ветеранів селища Володимира Андрійовича Шевченка.

240. Ахматов Ю. И дальше века длится путь [текст] / Ю. Ахматов // Днепровская правда.- 1998.- 26 нояб.

Про С. Сулиму, начальника Придніпровської залізниці.

241. Герои нашего времени [текст] // *Голос району.*– 2012.– 27 авг.– (№ 6).– С. 4–5: фото.

Про вихідців із Таромського: чемпіонку світу з кікбоксингу Олену Овчинникову, пасічника Миколу Єгоровича Плахотниченка, Героя Соціалістичної праці Ганну Лукьянівну Корольок, начальника Придніпровської залізниці Станіслава Дмитровича Сулиму, керівника спецуправління, будівельника, письменника В'ячеслава Миколайовича Мазуренка.

242. Головка В. Ми відкривали імена героїв [текст] / В. Головка // *Зоря.*– 2017.– 12 квіт.– (№ 27).– С. 7: фото.

Автобіографія та спогади про роки журналістської роботи в «Зорі».

243. Гречишкіна О. Анна, созидательница нового мира [текст] / О. Гречишкіна // *Вісті Придніпров'я.*– 2013.– 16 лип.– (№ 54).– С. 14: фот.

Мешканці селища Г. Щербаненко виповнилося 90 років.

244. Довгаль С. «Андрій» із Таромського [текст] / С. Довгаль // *Україна молода.*– 2013.– 11 верес.– (№ 130).– С. 9.

Леонід Воловик – останній із націоналістичного підпілля часів Другої світової війни.

245. Кадченко І. Ей писал Горбачев [текст] / І. Кадченко // *Зоря Город.*– 2017.– 22 нояб.– (№ 46).– С. 8.

Про довгожительку Л.П. Зеленську.

246. Кадченко І. Народный кварталный [текст] / І. Кадченко // *Днепр вечерний.*– 2014.– 5 сент.– (№ 114).– С. 5.

Про громадського діяча Таромського Василя Гнатовича Савенка та його внесок в благоустрій селища.

247. Куленко В. Елена Овчинникова – двукратная чемпионка Европы, бакалавр ДКФВЕ [текст] / В. Куленко // Знамя Дзержинки.– 2008.– 30 апр.– (№ 18).– С. 7.

248. Лебединец И. Ракетный модельер / И. Лебединец [текст] // Зоря Город.– 2017.– 12 июля.– (№ 27).– С. 8.

Життя і трудовий шлях Валентини Андріївни Цимбал.

249. Майя-искусница [текст] // Голос района.– 2012.– 27 авг.– (№ 6).– С. 6: фот.

Про майстриню М.В. Міляєву-Чорну.

250. Прищеп В.В. Наш останній солдат Вітчизняної [текст] / В.В. Прищеп // Зоря.– 2010.– 25 груд.– (№ 143).– С. 2 (Додаток «Ветеран Придніпров'я»): фото.

Солдат А.К. Захаренко.

251. Ракетный модельер // Голос района.– 2017.– 7 июля.– (№ 7).– С. 6.

Про швачку ПМЗ В.А. Цимбал.

252. Шевцова З. Катеринославці у Тимірязівці [текст] / З. Шевцова // Зоря. Наша земля.– 2006.– 11 лип.– (№ 21).– С. 4.

Враження мешканців Таромського від відвідування Московської академії ім. К.А. Тимірязєва.

253. Шевченко В.А. Останній партизан [текст] / В.А. Шевченко // Зоря.– 2011.– 8 жовт.– (№ 112).– С. 2 (Додаток «Ветеран Придніпров'я»): фото.

Про партизана Другої світової війни В.О. Баранова.

254. Шевченко В.А. Солдат з вулиці Мостової [текст] / В.А. Шевченко, В.В. Прищеп // Зоря.– 2011.– 17 груд.– (№ 141/142).– С. 9: фото кольор.

Про ветерана А.К. Захаренка, його нагороди.

255. Явтушенко В. Жизнь прожить – не поле перейти [текст] / В. Явтушенко // *Голос району.*– 2013.– 15 юля.– (№ 29).– С. 8.

Про довгожительку Ганну Прокопівну Щербаненко.

256. Шевченко Е. Чтобы помнили [текст] / Е. Шевченко // *Голос району.*– 2013.– 29 авг.– (№ 32).– С. 8.

Про голову Ради ветеранів Таромського Володимира Андрійовича Шевченка.

Михайло Лоян і його рід

257. Кочергін І.О. Михайло Лоян та його спогади [текст] / І.О. Кочергін // *Історія і культура Придніпров'я: невідомі та маловідомі сторінки: наук. щорічник.*– Дніпропетровськ: ДНГУ, 2007.– Вип. 4.– С. 189–192.

258. Молчанова Ф. «А ти іди, іди без втоми...» [текст] / Ф. Молчанова // *Відроджена пам'ять: Книга нарисів.*– Дніпропетровськ: Науково-редакційний центр обласної редколегії по підготовці й виданню тематичної серії книг «Реабілітовані історією», 1999.– С. 304–308.

259. Шевцова З.И. Крымский период жизни Михаила Лояна [текст] / З.И. Шевцова, В.В. Гапонов // *Воронцовы и русское дворянство. X Крымские Международные Воронцовские научные чтения.*– Симферополь: Н. Орианда, 2008.– С. 181–185.

260. Шевцова З.І. З історії культурно-освітніх осередків села Романкове [текст] / З.І. Шевцова // *Придніпров'я: історико-краєзнавчі дослідження: зб. наук. праць.*– Дніпропетровськ: ДНУ, 2012.– Вип. 10.– С. 140–148.

Просвітницька діяльність подружжя Лоянів.

261. Шевцова З.І. Михайло Лоян та його спогади [текст] / З.І. Шевцова // Історія і культура Придніпров'я. Невідомі та маловідомі сторінки: Наук. щорічник.- Дніпропетровськ: НГУ, 2006.- Вип. 3.- С. 196-207.

262. Шевцова З. На освітянській ниві [текст] // Моє Придніпров'я. Календар пам'ятних дат Дніпропетровської області на 2013 рік: Бібліограф. видання / Упоряд. І. Голуб.- Дніпропетровськ: ДОУНБ, 2012.- С. 128-130.

Про Ольгу Андріївну Лоян (Сокурєнко), дружину Михайла Лояна, педагога, просвітянку, директора Таромської школи, депутата Таромської сільської ради.

263. Шевцова З. Стернею долі Лоянів-Сокурєнків-Шевцових-Гапонових [текст] / З. Шевцова, В. Гапонов // Витоки: Альманах Дніпровського генеалогічного товариства. Вип. 1 / Упоряд.: І. Голуб, І. Кочєргін, Т. Недосєкіна (гол. ред.).- Дніпропетровськ: ДОУНБ, 2012.- С. 118-122.

Генеалогічне дослідження.

* * *

264. Андєрющєнко Е. Несладкая жизнь [текст] / Е. Андєрющєнко, Б. Баранник // Днепр вечерний.- 2013.- 24 мая.- (№ 65).- С. 2.

265. Батьків заповіт [текст] // Бористен.- 2010.- № 8.- С. 36.

Про сина М. Лояна Валєнтина Лояна.

266. Гнатко М. Заповідайте молоді любити ріднокрай [текст] / М. Гнатко // Зоря.- 2007.- 26 черв.- С. 4.

267. Зобєнко О. Коли він попросив води, йому линули в рот чорнила [текст] / О. Зобєнко // Наше місто.- 2000.- (22 листоп.).- (№ 172).- С. 2.

268. Ковальчук Т. Пізнати й берегти свій ріднокрай / Т. Ковальчук // Вісті Придніпров'я.- 2018.- 1 берез.- (№ 15).- С. 8: фот. цв.

Про З.І. Шевцову, онуку М. Лояна та її книгу «Широке село під горою: Карнаухівські Хутори Миколаївка-1».

269. Молчанова Ф. «А ти іди, іди без втоми...» [текст] / Ф. Молчанова // Борисфен.- 1995.- № 3.- С. 8-9.

270. Молчанова Ф. Сповідь патріота [текст] / Ф. Молчанова // Днепровская правда.- 1998.- 7 фебр.- (№ 24).

271. Молчанова Ф. И каждый день с бедой людской сражаюсь... [текст] / Ф. Молчанова // Днепр вечерний.- 2002.- 9 янв.

Є про роботу З.І. Шевцової, онуки М. Лояна, завідувачки відділенням Інституту гастроентерології.

272. Репан О. Перший освічений чоловік Таромського [текст] / О. Репан // Вісник Дніпропетровської міської ради.- 2012.- № 8/9.- С. 50-51.

273. Чабан М. Вогник, запалений дідусем [текст] / М. Чабан // Зоря. Ветеран Придніпров'я.- 2006.- 8 квіт.- С. 7.

274. Чумаченко І. Карнаухівка – сторінка історії козацтва запорізького / І. Чумаченко // Бористен.- 2013.- № 1.- С. 21.

Про З.І. Шевцову та її книгу «Сторінки історії Карнаухівки».

275. Шевцова З. Випромінює пам'ять минуле [текст] / З. Шевцова // Свічадо.- 2006.-№ 3-4.- С. 208-210.

276. Шевцова З. Випромінює пам'ять минуле [текст] / З. Шевцова // Берегиня.- 2007.- № 1.- С. 4-5.
277. Шевцова З. Мій дід М. Лоян та його «Таромські зошити» [текст] / З. Шевцова // Січеслав, 2010.-№ 4.- С. 204-207.
278. Шевцова З. На освітянській ниві [текст] / З. Шевцова // Бористен.- 2013.- № 7.- С. 27.
Про діяльність педагога Ольги Андріївни Лоян.
279. Шевцова З. Не марно прожити життя [текст] / З. Шевцова // Бористен.- 2006.- № 12.- С. 23-24.
280. Шевцова З. Придніпровською залізницею [текст] / З. Шевцова // Придніпров. магістраль.- 2008.- 26 верес.- (№ 37).- С 5.
По місцях, пов'язаних із іменем М. Лояна.
281. Шевцова З. Придніпровською залізницею... [текст] / З. Шевцова // Зоря.- 2008.- 5 серп.- (№ 85).- С. 4.
282. Шевцова З. Придніпровською залізницею [текст] / З. Шевцова // Придніпров. магістраль.- 2008.- 29 серп.- (№ 35).- С. 6.
283. Шевцова З. Придніпровською залізницею... [текст] / З. Шевцова // Зоря.- 2008.- 12 серп.- (№ 88).- С. 4.
284. Шевцова З. Придніпровською залізницею... [текст] / З. Шевцова // Зоря.- 2008.- 28 серп.- (№ 90).- С. 4.
285. Шевцова З. Учительська доля [текст] / З. Шевцова // Джерело.- 2006.- 13-16 квіт.- С. 10.

* * *

286. Лоян М. І. Як професор Яворницький перехитрив жерців і вивіз мумію з Єгипетської піраміди [текст] / М.І. Лоян; підгот. В. Звірко // Наше місто.- 2005.- 5 листоп.- С. 4.

Спогади М. Лояна.

Іван Волівач

287. Бабенко Ю. Жизнь прожил, как песню спел [текст] / Ю. Бабенко // Наше місто.- 2012.- 2 берез.- (№ 30).- С. 8.

288. Будяшевський А. Жизнь прожил, как песню спел [текст] / А. Будяшевський // Наше місто.- 2013.- 3 трав.- (№ 47).- С. 16: фото.

289. Дніпропетровська міська рада та її виконавчий комітет з глибоким сумом повідомляють, що на 87-му році пішов із життя Іван Васильович Волівач [текст] // Наше місто.- 2011.- 4 берез.- (№ 32).- С. 2.

290. Почетные граждане Екатеринослава-Днепропетровска: (Библиотечка «ДВ», вып. 4) // Днепр вечерний.- 2013.- 1 февр.- (№ 14).- С. 13-16.- Библиотечка «ДВ», вып. № 5: фот.

291. Світлої пам'яті Волівача Івана Васильовича [текст] // Днепр вечерний.- 2011.- 4 марта.- (№ 33).- С. 25.

На 87 році пішов із життя почесний громадянин Дніпропетровська.

292. Трун В. Пам'яті генерала І.В. Волівача [текст] / В. Трун // Зоря.- 2013.- 31 трав.- (№ 41).- С. 9: фото.

Змагання на Кубок пам'яті І.В. Волівача.

293. Чабан М. Чого бракує молоді? Пам'яті про минуле, так говорив генерал І.В. Волівач про важливість історичної пам'яті [текст] / М. Чабан // Зоря.- 2011.- 15 груд.- (№ 140).- С. 6: фото.

294. Шевченко С.М. Він пройшов дві війни [текст] / С.М. Шевченко // Зоря.- 2011.- 5 берез.- (№ 25).- С. 2: фото.

Некролог генерал-лейтенанта І.В. Волівача.

Олексій Засуха

295. Ветерану підприємства – 100 лет [текст] // Новини «ЕВРАЗ» (Україна).- 2014.- 20 марта.- (№ 10).- С. 2.

100 років відзначає Олексій Харитонович Засуха.

296. Дев'ять довгожителів відсвяткують 100-річчя в березні [текст] // Зоря.- 2014.- 26 лют.- (№ 14).- С. 2.

Є про Олексія Засуху.

297. Девять долгожителей отпразднуют 100-летие в марте [текст] // Зоря Город.- 2014.- 26 февр.- (№ 8).- С. 2: фот.

298. На огонек к вековому юбиляру [текст] // Голос району.- 2014.- 21 марта.- (№ 11).- С. 8.

299. Поздравляем с вековым юбилеем! [текст] // Голос району.- 2014.- 14 марта.- (№ 10).- С. 8.

300. Чаплыгин А. Сто лет напроорочил шаман [текст] / А. Чаплыгин // Наше місто.- 2014.- 20 берез.- (№ 15).- С. 32.

301. Шевченко В. Алексей Засуха: списан с корабля на фронт [текст] / В. Шевченко // Голос района.- 2014.- 31 янв.- (№ 4).- С. 8.

Про фронтові дороги Олексія Засухи.

В'ячеслав Мазуренко

302. Зобенко А. Засекретить и забыть [текст] / А. Зобенко // Наше місто.- 2001.- 7 листоп.

В'ячеслав Мазуренко, що служив на атомному підводному човні «К-27», учасник ліквідації аварії 1968 р., збирає матеріали про товаришів по службі.

303. Мазуренко В. «К-27» – предтеча Чорнобиля: Розповідає свідок і учасник ліквідації аварії на атомному човні «К-27» ще в 1968 році, який проживає в селищі Таромське [текст] / В. Мазуренко // Зоря.- 2001.- 24 листоп.

304. Мазуренко В. Катастрофа, которую замалчивали 25 лет... [текст] / В. Мазуренко // Зоря.- 2014.- 6 черв.- (№ 39).- С. 1, 9: фото.

Спогади В. Мазуренка про аварію на атомній субмарині «К-27».

305. Мазуренко В.Н. Взрыв на атомной субмарине: 45 лет спустя [текст] / В.Н. Мазуренко // Вісті Придніпров'я.- 2013.- 6 черв.- (№ 43).- С. 1, 20: фото.

Інтерв'ю.

Іменний покажчик

- Абросимов В. – 180.
Агафонов – [130], [145], [154], [165].
Агафонов Микола – [122], [133], [147], [149], [150], [151], [153], [155], [159], [164], [166].
Агафонов Николай – [128], [138], [146], [167].
Андрющенко Е. – 264.
Ахматов Ю. – 240.
Бабенко Ю. – 235, 287.
Балабан С. – 42.
Баранник Б. – 264.
Баранов В.О. – [253].
Батенин Э.С. – 89.
Белик В.Н. – 99.
Белый А. – 72.
Бижко И.М. – 10.
Биковський Ю. – 123, 124.
Богомаз М.С. – 95, 168–170.
Болебрух А.Г. – 9.
Бондарчук Г.П. – 90.
Бошлан Г.Л, де – 1.
Борачук П.Т. – [93].
Бугера М.А. – 125.
Будницький Д.Б. – [77], [82].
Будяшевський А. – 288.
Букреева А. – 43, 219.
Буланова Н.М. – 2.
Васильев И.В. – 67.
Васіна О.А. – 126.
Величко С. – 3, 4.
Винничук В. – 119.
Вілкул О. – 102.
Волівач Іван (Васильович) – [72], [74], [76], [287]–[294].
Воловик Леонід – [244].

Воробей Є. – 7.
Вусик Г. – 185.
Гавриил (Розанов) – 24.
Гапонов В.В. – 259, 263.
Гапонови – [263].
Гнатко М. – 266.
Говтвян А.В. – 127.
Головіна М.М. – 14, 15, [190] [231].
Головко В. – 66, 242.
Голуб І. – 262, 263.
Горбачев – [245].
Грецький І. – 128.
Гречишкіна О. – 243.
Григорьев А. – 222.
Громадська Є. – 129.
Дзюба В. – 7.
Дмитренко Я. – 131.
Довгаль С. – 244.
Довженко Т. – 132.
Довжик М. – 133.
Долгаева А. – 98.
Дорошенко В. – 103.
Дудка В. – 7.
Дуланова Ю. – 134.
Дяченко А. – 216.
Єфимов В. – 223–226.
Жук В. – 135.
Забородько А. – 171.
Завгородня Т.С. – 22.
Заїкіна А. – 172.
Запольская Г. – 173.
Засуха Алексей – [301].
Засуха Олексій (Харитонович) – [295]–[301].
Захаренко А.К. – [250], [254].
Захаров В. – 184.
Звірко В. – 65, 286.

Забелина Ю. – 174.
Зеленська Л.П. – [245].
Зеров Микола – [174].
Зобенко А. – 302.
Зобенко О. – 266.
Кавун М.Е. – 45, 46.
Кадченко И. – 245, 246.
Калениченко А.С. – [16].
Калина М. – 138.
Каплан Я. – 139.
Капустянський Іоанн – [85].
Касьянова В. – 140.
Кирпатий І. – 120.
Кобиляцький В.Я. – 185.
Ковальчук Т. – 268.
Ковтун М. – 61.
Козир В.С. – 143, 144.
Колесник М. – 227.
Колядинська Т. – 75.
Корж Никита Леонтьевич – 10, 30.
Королева М.К. – 90.
Корольок Ганна [Лукьянівна] – [241].
Коротков Е. – 145.
Кочергін І.О. – 257, 263.
Кравченко М. – 186.
Крисько Ярослав – [216].
Кругляк Ю.М. – 11.
Круть Р.П. – [127].
Кукушка Н.Е. – 99.
Куленко В. – 247.
Кульмич С. – 47.
Куприй В. – 104.
Кутовая Н. – 146.
Кучеров П. – 121.
Лавренко Т. – 228.
Лапіни, родина – [194].

Лебединец І. – 248.
Лобко Іван – 29.
Логвиненко В. – 200.
Логинов А. – 187.
Лоян (Сокурєнко) Ольга Андріївна – [262], [278].
Лоян Валєнтин – [265].
Лоян М. – 48, 49, [221]–[223], [230], [233], [234].
Лоян М.І. – 12, 13.
Лоян Михайло – [75], [84], [182], [225], [226], [257]–[286].
Лояни – [263].
Лояни, подружжя – [260].
Лучкин Н. – 76.
Мазєпа Іван – 29.
Мазурєнко В'ячеслав (Миколайович) – [241], [302]–[305].
Матвишина Ж.Н. – 91.
Михайлова Н. – 147.
Міляєва В.Ф. – 14, 15, [190], [231].
Міляєва-Чорна М.В. – [249].
Міщєнко М. – 148.
Молчанова Ф. – 50, 258, 269–271.
Мороз В.С. – 95, 170.
Морозєнко Є. – [183].
Недосєкіна Т. – 263.
Нєскорєний М.М. – 122.
Нєчипорєнко М. – 150–152.
Нєчипорєнко Н. – 153.
Никитин А. – 51.
Николаєв В. – 8.
Ніколаєва Г.І. – [127].
Носова Л.А. – 99.
Овдин В. – 105.
Овчинникова Олена – [241], [247].
Омельчєнко Г. – 154.
Орса В.І. – 96.
Островський – [174].
Паришкура С.І. – 92.

Платонов В. – 8.
Плахотниченко Микола Єгорович – [241].
Плетньова Т.П. – 189.
Полынь И. – 52, 230.
Приходько В. – 212.
Прищеп В.В. – 250.
Прокопчук Л. – 107.
Протальник С. – 55.
Пшеничникова А. – 176.
Разумный А. – 100, 101.
Рева И. – 53, 190, 231.
Репан О. – 272.
Рождественская Е. – 191.
Романчук Л. – 54, 55.
Русов А.А. – 94.
Савенко Василь Гнатович – [246].
Семенко М. – 108.
Семенов В.П. – 19.
Семенова Н.И. – 10.
Семенча Г.М. – 20.
Сигма – 56.
Сирота В. – 192.
Скальковский А. – 21, 23.
Скальковский А.О. – 22.
Скляр Н. – 109.
Скорик М. – 155.
Соколов Я. – 213, 214.
Сокуреники – [263].
Срибная В. – 78.
Срибна Варвара – [188].
Ставицька Г.С. – 156.
Станіславський Л. – 110.
Старостін В. – 26, 57.
Стрильчук М. – 158.
Сулима Станіслав Дмитрович – [240], [241].
Суховий І. – 236.

Таранова Е. – 208, 237.
Тимошенко Н. – 159.
Ткаченки, династія – [209].
Ткаченко В. – 79, 177.
Ткаченко Т. – 209.
Ткачов С. – 160.
Тронько П.Т. – 68.
Трун В. – 292.
Тюрин С.А. – 90.
Феодосій (Макаревський А.) – 27, 28.
Филатов Борис – 181.
Фоменко О. – 80, 193, 238.
Халіуліна Л.Ф. – 162.
Хить В.Є. – [80].
Хлебникова Я. – 81.
Хрусталев А. – 163.
Циков А. – [200], 201.
Цимбал В.А. – [251].
Цимбал Валентина Андріївна – [248].
Циркин С. – 202.
Цыркин И. – 194.
Чабан Н. – 82, 164, 233, 234, 273, 293.
Чаплыгин А. – 300.
Чаплыгин А.В. – 111, 112.
Чумаченко І. – 274.
Чухранова Л.С. [127].
Шаромок Т.С. – 113.
Швидько Г.К. – 28 .
Шевцова З. – 52, 59, 60, 83, 84, 210, [233], 252, 262, 263, 275–285.
Шевцова З.И. – 259.
Шевцова З.І. – 12, 31, 32, 260, 261, [268], [271], [274].
Шевцова Зоя – [223].
Шевцови – [263].
Шевченко В. – 301.
Шевченко В.А. – 253, 254.
Шевченко Володимир Андрійович – [239], [256].

Шевченко Е. – 256.
Шевченко С.М. – 294.
Шруб К. – 61.
Шумейко І. – 165.
Щербаненко Г. – [243].
Щербаненко Ганна Прокопівна – [255].
Щорс – [82].
Эварницький Д.И. – 33–38.
Яворницький Д.И. – 41.
Яворницький – [286].
Яворницький Д.І. – 39, 40.
Явтушенко В. – 64, 66, 178, 197, 255.
Явтушенко В.О. – 62, 63, 65.
Явтушенко Валерій – [192].
Яковлев Б.Г. – 96.
Ялова А. – 115.
Янко М.Т. – 97.
Ярославцев Д. – 116.
Ярошенко К.С. – [16].
Ясень Н. – 167.

Зміст

Вступ	3
Харлан О. Слобода Таромське: погляд крізь віки	7
Топоніміка місцевості на території Таромського за джерелами кінця XVIII – середини ХХ ст.....	22
Бібліографія	24
Сторінки історії	24
Пам'ятки історії, пам'ятники, пам'ятні місця	34
Церква в ім'я Покрова Богородиці	36
Природа. Природні ресурси	37
Екологічні проблеми	39
Економічне життя. Промисловість	41
Агрофірма «Наукова»	42
Комунальне господарство. Транспортні інфраструктури	48
Місцеве самоврядування. Громадське життя	50
Медицина	53
Освіта	53
Культурне життя	55
Книги про Таромське	56
Свята та фестивалі	58
Таромчани	58
Михайло Лоян і його рід	61
Іван Волівач	65
Олексій Засуха	66
В'ячеслав Мазуренко	67
Іменний покажчик	68

Науково-популярне видання

Серія «Козацькі поселення на теренах Дніпра»

Випуск 1.

Заснована в 2019 році

Харлан О. Слобода Таромське: погляд крізь віки: Краєзнав. бібліограф. видання / Дніпропетр. управління культури, націонал. і релігій облдержадміністрації, Дніпропетров. обл. універсал. наук. б-ка ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія; упоряд. бібліограф.: І.С. Голуб, М.В. Шилкіна, О.В. Харлан; ред. І.С. Голуб.– Дніпро: ДОУНБ, 2019.– 76 с. (Серія «Козацькі поселення на теренах Дніпра»; вип. 1).

Упорядники бібліографії:
Ірина Станіславівна Голуб
Марина Віталіївна Шилкіна
Олександр Вікторович Харлан

Відповідальна за випуск Т.О. Абраїмова
Верстка, редагування, коректорська вичитка І.С. Голуб
Обкладинка, художнє оформлення: О.В. Харлан
Технічне редагування А.Л. Залєвська

Формат 60x90/16
Зам. № 266
Підписано до друку 29.07.2019
Наклад 100 пр.

Видавець і виготовлювач
Дніпропетровська обласна
універсальна наукова бібліотека
ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія,
редакційно-видавничий центр
м. Дніпро, вул. Ю. Савченка, 10

